

”Olen iloinen, että koululle on saatu näin mahtava sosionomi, joka osaa auttaa, kuunnella ja tukea oppilaita.”

Yläastelaisten kokemuksia koulusosionomin työstä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus
syksy 2021
Piia Jussila
Jenni Pääsky

Sosionomikoulutus

Tiivistelmä

Tekijä Piia Jussila & Jenni Pääsky

Vuosi 2021

Työn nimi ”Olen iloinen, että koululle on saatu näin mahtava sosionomi, joka osaa auttaa, kuunnella ja tukea oppilaita.” Yläastelaisten kokemuksia koulusosionomin työstä

Ohjaaja Liisa Harakkamäki

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää yläastelaisten kokemuksia koulusosionomin työstä sekä toiveista työhön liittyen ja tuottaa lisää tietoa koulusosionomin työstä sosiaali- ja opetusalan henkilöstölle. Opinnäytetyön tilaajana toimi pirkanmaalainen koulu, jossa työskenteli sosiaalialan ammattilainen koulusosionomin nimikkeellä.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin koulun sosiaalityötä, koulusosionomin lähtökohtia sekä nuorten sosiaalisia ja psyykkisiä haasteita koulussa. Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Vastaajia oli yhteensä 246. Strukturoitujen kysymysten vastaukset analysoitiin Google Formsillä ja tulokset kuvattiin pylväs- ja ympyrädiagrammien avulla. Avoimista kysymyksistä saatu aineisto analysoitiin teemoittelemalla.

Tutkimuksen perusteella suurin osa oppilaista oli tietoisia koulusosionomin toiminnasta koululla, ja he olivat keskustelleet koulusosionomin kanssa. Koulusosionomi oli oppilaiden mielestä helposti lähestyttävä ja hyvin saavutettavissa sekä hänet koettiin hyödylliseksi. Osa oppilaista oli saanut apua koulusosionomilta erilaisiin asioihin, mutta valtaosa oppilaista ei kokenut tarvitsevansa apua koulusosionomilta. Koulusosionomilta toivottiin tukea erityisesti psyykkisiin ja sosiaalisiin haasteisiin. Lisäksi tuloksissa ilmeni, että oppilaat lähestyisivät koulusosionomia mieluiten kasvotusten. Oppilaat toivoivat koulusosionomin järjestävän lisää toimintaa välitunneille tai muutoin erilaisia aktiviteetteja ja tapahtumia. Tutkimuksen perusteella koulusosionomin toimintaa voidaan kehittää koululla sekä parantaa nuorten hyvinvointia ja osallisuutta.

Avainsanat koulusosionomi, koulun sosiaalityö, koulu, yläaste

Sivut 35 sivua ja liitteitä 8 sivua

Degree programme in Social Services

Abstract

Author Piia Jussila & Jenni Pääsky

Year 2021

Subject "Im glad that the school has received such as awesome Bachelor of Social Services who can help, listen and support students." Lower secondary school students experience of a Bachelor of Social Services working in a school environment.

Supervisor Liisa Harakkamäki

The aim of the thesis was to examine lower secondary school students' experiences about the work of Bachelor of Social Services in a school environment and their wishes related to work and to produce more information about the work of Bachelor of Social Services for social and educational staff. The client of the thesis was a school in Pirkanmaa where a Bachelor of Social Services worked.

The theoretical part of the thesis dealt with the social work of the school, the starting points of Bachelor of Social Services in a school environment and the social and mental challenges of young people at school. The thesis was carried out as a quantitative study. The data was collected using an electronic questionnaire. There was a total of 246 respondents. The answers to the structured questions were analyzed using Google Forms and the results were described using bar and pie charts. The material obtained from the open-ended questions was analyzed by thematic.

Based on the study, the majority of students were aware of the Bachelor of Social Services activity at school and they had discussed with her. The Bachelor of Social Services was found by the students to be easily approachable and very accessible, and it was found useful. Some students had received help for various things but the majority of students did not feel they needed help from Bachelor of Social Services. Bachelor of Social Services were asked to provide support, especially for mental and social challenges. In addition, the results showed that students would approach Bachelor of Social Services preferably face-to-face. Students hoped the Bachelor of Social Services would organize more activities for breaks or other events. Based on the research, the activities of Bachelor of Social Services can be developed at school and the well-being of young people can be improved.

Keywords lower secondary school, school environment, school, school social work

Pages 35 pages and appendices 8 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Koulun sosiaalityö.....	2
3	Koulusosionomin työn lähtökohdat	3
3.1	Ennaltaehkäisevä työote ja matalan kynnyksen tuki.....	3
3.2	Varhainen puuttuminen.....	4
3.3	Oppilaan arjen tukeminen	5
3.4	Kokonaisvaltainen sosiaaliohjaus.....	6
3.5	Koulun yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen	7
3.6	Moniammatillisen työn tekeminen.....	8
4	Nuorten psyykkiset ja sosiaaliset haasteet	9
4.1	Psyykkiset haasteet.....	9
4.2	Sosiaaliset haasteet.....	10
5	Aikaisemmat tutkimukset.....	10
6	Tutkimuksen tavoite ja toteutus	12
6.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	12
6.2	Määrällinen tutkimus.....	13
6.3	Aineiston hankinta	14
6.4	Aineiston analyysi	15
6.5	Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja kestävä kehitys	15
7	Tulokset	16
7.1	Vastaajien taustatiedot.....	17
7.2	Oppilaiden kokemukset koulusosionomin työstä.....	17
7.3	Oppilaiden toiveet ja vapaat kokemukset koulusosionomin työstä.....	24
8	Johtopäätökset	29
9	Pohdinta	30
	Lähteet.....	32

Liitteet

- Liite 1 Aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2 Saatekirje huoltajille

1 Johdanto

Koulusosionomi kulkee oppilaiden vierellä tukien heidän tunne- ja vuorovaikutustaitojansa, arjenhallinnantaitoja sekä hän edistää koulun yhteisöllisyyttä. Lisäksi koulusosionomi parantaa kodin ja koulun välistä yhteistyötä osallistamalla vanhemmat lasten koulunkäyntiin. (Kettunen, 2018) Opinnäytetyön aiheena oli tutkia koulusosionomin työtä yläastelaisten oppilaiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa lisää tietoa koulusosionomin työnkuvasta ja selvittää oppilaiden kokemuksia ja toiveita koulusosionomin työhön liittyen. Koulusosionomi on sosiaalialan ammattilainen, joka tekee matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää työtä oppilaiden parissa.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, sillä sosionomit (AMK) työskentelevät tällä hetkellä kouluissa useilla eri nimikkeillä kuten koulusosionomina, kouluohjaajana ja kasvatusohjaajana (Pesonen & Laine, 2016, s. 72). Työtä on aikaisemmin tehty usealla eri paikkakunnilla hankkeiden ja kokeilujen muodossa esimerkiksi Tampereella Tiimikoulu-hankkeessa (Törrö, 2018, s. 2). Työnkuvaa ei myöskään tunneta vielä tarpeeksi hyvin eikä työlle ole olemassa virallisia määritelmiä (Nieminen & Turunen, 2015, s. 49). Oppilaiden näkökulmaa on tutkittu melko vähän, sillä tutkimuksissa on keskitytty laajemmin itse koulusosionomien, oppilashuollon sekä vanhempien näkökulmiin. Aikaisemmissa opinnäytetöissä on todettu, että koulusosionomin työ on nähty tärkeäksi ja tarpeelliseksi ennaltaehkäisevän työn kannalta (Ahonen & Matilainen, 2019, s. 25; Nieminen & Turunen, 2015, s. 39). Tässä tutkimuksessa halusimme keskittyä nimenomaan oppilaiden näkemyksiin ja toiveisiin koulusosionomin työstä.

Kiinnostuimme aiheesta, sillä ennaltaehkäisevä työote on meille tärkeä ja näemme, että tällä hetkellä kouluissa ei ole tarpeeksi resursseja toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä. Koulukuraattorit kuuluvat oppilashuoltoon, mutta he eivät näy koulun arjessa yhtä tiiviisti, kuin koulusosionomit. Mielestämme kouluissa tarvitaan yhä enemmän sosiaalityön ammattilaisia, sillä esimerkiksi sosiaaliset haasteet ovat monimutkaistuneet (Wallin, 2017, s. 14).

Tutkimuskysymyksinä ovat ”Miten oppilaat kokevat koulusosionomin työn omassa koulussaan?” ja ”Mitä toiveita oppilailla on koulusosionomin työhön liittyen?”.

2 Koulun sosiaalityö

Koulun sosiaalityön perustehtävä koulussa on oppilaiden koulunkäynnin ja oppimisen tukeminen sekä hyvinvoinnin ja myönteisen kokonaiskehityksen edistäminen. Erityisenä painopisteenä nähdään myös sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistaminen. Tärkeät yhteistyötahot tavoitteen saavuttamisessa ovat sekä koti, että koko koulun oppilashuolto, joka kuuluu jokaiselle koulussa työskentelevälle ammattilaiselle. (Leppä, 2012, s. 67)

Lastensuojelun lainsäädännössä koulusosiaalityö määritellään ennaltaehkäiseväksi lastensuojelutyöksi, sillä se on tukea, jota annetaan opetuksessa (Wallin, 2016, s. 55; Lastensuojelulaki (417/2007) § 3 a).

Koulusosiaalityö on varhaista ja kohdennettua tukea lapsille, nuorille sekä heidän perheillensä. Tuki voi olla primaaria eli ensisijaista, kohdennettua ja välitöntä tukea tai sekundaaria eli toissijaista, ennakoivaa, epäsuoraa ja välillistä tukea. Tuki kohdistuu joko yksilöön tai yhteisöön. Koulusosiaalityössä yksilöllinen ja yhteisöllinen työ vuorottelevat keskenään. Välittömässä työssä tuki kohdistuu oppilaaseen, hänen perheeseensä tai oppilasryhmiin ja välillinen työ tehdään yhteistyössä vanhempien, opettajien, koko oppilaitoksen, lähiyhteisön tai moniammatillisen verkoston kanssa. Se voi olla väliintuloa eli varhaista tukea yksilölle tai yleistä ja ennakoivaa työtä koko yhteisölle. (Wallin, 2016, s. 52, 54)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määritellään oppilaan tai opiskelijan oikeutta oppilashuollon palveluihin (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 1§). Oppilashuoltoon kuuluvia palveluita ovat kuraattori- ja psykologipalvelut ja kouluterveydenhuoltoon kuuluvat palvelut. Oppilashuollon tarkoituksena on tukea ja ylläpitää oppilaitosyhteisöissä oppilaan fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista hyvinvoinnin tasoa. (Gråsten-Salonen & Mehtiö 2016, s. 363)

Kouluilla on pedagogisen ja kasvatuksellisen vastuun lisäksi myös kolmas funktio, joka on oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvoinnin tukeminen. Perusopetuksen yhteiskunnallisena

tehtävänä on toteuttaa yhdenmukaisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. (Opetushallitus, 2014, s. 18) Vastuu oppilaiden hyvinvoinnin tukemisesta on jokaisella kouluympäristössä työtään tekeväälle, eritoten oppilashuollon ammattilaisilla. Oppilashuollon mahdollistavilla toimenpiteillä voidaan ratkaisevalla tavalla vaikuttaa koulu yhteisön hyvinvointiin niin oppilaiden kuin muidenkin jäsenten näkökulmasta. (Vilpa, 2017, s. 22)

3 Koulusosionomin työn lähtökohdat

Tässä luvussa käsitellään tarkemmin koulusosionomin ja samankaltaista työtä tekevien eri nimikkeillä toimivien ammattilaisten yhdistäviä tekijöitä sekä kerrotaan tarkemmin heidän käytännön työtehtävistään koululla. Yhdistäviä tekijöitä työlle ovat ennaltaehkäisevä työote ja matalan kynnyksen tuki, varhainen puuttuminen, sosiaaliohjaus, koulun yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen sekä moniammatillisuus. Viimeisessä alaluvussa käsitellään koulusosionomin työtehtäviä käytännössä.

3.1 Ennaltaehkäisevä työote ja matalan kynnyksen tuki

Lastensuojelulain (2007/417) 4 §:n mukaan lastensuojelun on puututtava riittävän varhain lapsen ja tämän perheessä ilmenneisiin ongelmiin sekä pyrittävä ennaltaehkäisemään niitä. Vaikka varhaisen puuttumisen käsite on mainittu laissa ja se on saanut muutenkin ison jalansijan sosiaali- ja terveystieteiden ammattikäytäntöjen teemana, on sen toteuttamisesta vähän tutkittua tietoa. (Satka, 2011, ss. 62–65) Lastensuojelulain (417/2007) 3a §:n mukaan lapsen kasvun, kehittymisen ja hyvinvoinnin turvaaminen on ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoitus. Lisäksi vanhemmuuden tukeminen sekä ongelmien ja niiden syvenemisen ehkäisy on tärkeää. Universaalista lastensuojelusta puhuttaessa ehkäisevä lastensuojelu kohdistuu kokonaiseen ikäluokkaan. Selektiivinen lastensuojelu puolestaan on valikoivaa eli se voi kohdistua haavoittuvissa elämäntilanteissa oleviin yksilöihin sekä ryhmiin. Tuen ja interventioiden oikea-aikaisuus sekä niiden toteutus ja avuntarpeen ennakoiminen nähdään haasteena. (Pölkki 2016, ss. 261–262, 264) Koulusosionomin työ on työtöteeltään ennaltaehkäisevää, joka auttaa esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien nuorten huomaamisessa (Forss-Pennanen, 2020). Myös Hänninen ja Lahti (2017, s. 74) totesivat tutkimuksessaan, että ennaltaehkäisevän työtöteen ansiosta käyttäytymisen

ongelmat vähentyvät luokassa ja nopea puuttuminen erilaisiin akuutteihin tilanteisiin koettiin tärkeänä.

Matalan kynnyksen tuki on sellaista, jossa tuki ja palvelut ovat helposti asiakkaan saavutettavissa ja koulu on yksi matalan kynnyksen tukea tarjoava organisaatio (Wallin, 2016, s. 52). Kasvatusohjaajan tehtävänä on olla oppilaille matalan kynnyksen aikuinen, joka on läsnä koulun arjessa; hän auttaa, ohjaa ja tukee oppilaita sekä heidän perheitään kuin myös koulun henkilökuntaa. (Hänninen & Lahti, 2017, s. 84) Koulusosionomin päivittäinen läsnäolo ja helposti lähestyttävyyys mahdollistaa sen, että oppilaat kertovat herkemmin hänelle huolistaan, jolloin myös koulusosionomin on helpompi huomata mahdollisia huolenaiheita (Jokinen, 2020, s. 18).

3.2 Varhainen puuttuminen

Kristiina Huhtasen (2007) mukaan silloin, kun lasten ja nuorten ongelmat osataan huomata ja tunnistaa niiden alkuvaiheessa sekä etsiä niihin ratkaisumalleja, voidaan puhua varhaisesta puuttumisesta. Kun huoli havaitaan oikea-aikaisesti, on mahdollista tarjota useaa eri tukimuotoa sekä löytää ratkaisuvaihtoehtoja tilanteisiin. Varhaisella puuttumisella ei ole tiettyä yksiselitteistä kaavaa, vaan sitä voidaan kutsua prosessina, joka ei noudata selvää toimintamallia. Annettava tuki sekä sen määrä voi vaihdella ja sitä voidaan tuottaa monen asiantuntijan antamana. Varhaisen puuttumisen lähtökohtana on oltava huoli kohdistuen lapseen, nuoreen tai ryhmään. Varhaisen puuttumisen tavoitteena on ennaltaehkäistä lasten ja nuorten ongelmien kasautuminen ja kärjistyminen. Tehokkaalla ennaltaehkäisyllä voidaan estää syrjäytymistä. Lisäksi Huhtasen mukaan tunne- ja vuorovaikutusten opettelua pidetään yhtenä tärkeimmistä työkaluista varhaisen puuttumisen näkökulmasta. (Huhtanen, 2007, ss. 28–29)

Varhaista tukea pidetään osana koulun arkea. Ihanteena olisi, että oppilaiden haasteisiin osattaisiin puuttua niin varhaisessa vaiheessa, ettei ongelmia edes ehtisi tulla. Tämä ei ole kuitenkaan realistista, sillä palvelut ovat rajallisia. Realistisena voidaan pitää, että koulun työntekijä osaisi tarttua huoleen nopeasti. Hälyttäviä huolenaiheita voivat olla esimerkiksi koulutehtävien laiminlyöminen, poissaolot tai koulukiusaaminen. Tätä käytäntöä noudatetaan monissa kouluissa, mutta palveluiden määrä ei silti pysty vastaamaan

todelliseen tarpeeseen. Kun avun tarvitsijoita on enemmän, kuin työntekijät ehtivät tilanteisiin puuttumaan, on ratkaisuna laittaa asioita tärkeysjärjestykseen eli priorisoida. Vaativammat ja haasteelliset tapaukset vaativat luonnollisesti nopeampaa interventiota, jolloin lievempiin puututaan, jos resurssia löytyy. Luokkien ryhmäkoot ovat kasvaneet, eikä luokanopettajille jää riittävästi aikaa haasteiden oikea-aikaiseen havainnoimiseen, saati niihin puuttumiseen. Myös opettajien aika oppilaiden yksilölliseen kohtaamiseen on vähentynyt. Nämä tiedot lisäävät entistään varmistusta sille, että kouluympäristöissä on pulaa oppilaita ohjaavista ammattilaisista. (Huhtanen, 2011, ss. 40–43)

3.3 Oppilaan arjen tukeminen

Törrön (2018, ss. 23–24) opinnäytetyön haastatteluissa selvisi, että koulusosionomien työtehtävät vaihtelevat kouluissa ja ovat aina yksilöllisiä. Haastatteluissa pystyttiin nimeämään myös yhteneväisiä asioita, jotka auttavat työnkuvan rajauksessa. Haastateltavat kertoivat kaikki olleensa opettajan työparina oppitunneilla ja mukana oppilaiden arjessa. Koulusosionomit järjestivät myös omia oppitunteja, joilla käsiteltiin tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tuntityöskentelyssä painotettiin myös havainnoinnin merkitystä, sillä koulusosionomeilla on mahdollisuus huomata ja puuttua tilanteisiin sekä tarvittaessa ohjata oppilaita esimerkiksi koulukuraattorille tai koulupsykologille. Työtehtäviin kuuluu myös päivittäinen mukanaolo välitunneilla ja koulun arjessa yleisesti. Myös erilaisten ongelmatilanteiden, kuten kiusaamistilanteiden tai muiden sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien selvittäminen, kuuluvat koulusosionomien työhön. Haastatteluissa ilmeni myös yksilötyön merkitys, joka toteutuu esimerkiksi oppilaan kanssa keskustelemalla ja tukemalla erilaisissa tilanteissa koulun arjessa.

Jokisen (2020) tutkimuksen tuloksissa kävi ilmi, että oppilaiden arjen tukeminen on tärkein työmuoto, mitä koulusosionomi työssään toteuttaa. Koulusosionomi on päivittäin läsnä ja kannustaa sekä motivoi oppilaita. Koulusosionomi tukee oppilaiden voimavaroja ja kykyjä sekä edistää osallisuutta ja elämönhallintataitoja. Koulusosionomi on myös toiminut yhdyshenkilönä kodin ja koulun välillä, antanut oppilaille psykososiaalista tukea ja auttanut koulutehtävissä. (Jokinen, 2020, s.18) Merkkiniemen ja Pitkäsen (2016, s.26) tutkimuksessa kävi myös ilmi, että työntekijät pyrkivät myös kannustamaan oppilaita vuorokausirytmien ylläpitoon, liikkumiseen sekä terveelliseen ruokavalioon.

3.4 Kokonaisvaltainen sosiaaliohjaus

Opettajan vastuulla on pedagoginen opetustyö, koulukuraattorin työn pääpaino on korjaavassa lastensuojelutyössä ja koulun sosiaaliohjaajan tehtävänä on oppilaiden monimuotoinen tukeminen (Pesonen & Laine, 2016, s. 71). Koulusosionomi on päivittäin oppilaiden tukena tehden ohjaustyötä. Koulusosionomi toimii ohjaajana ja ohjattavina ovat oppilaat. Raatikainen ym. (2020, ss. 116–117) kuvailevat ohjauksen olevan tilanne, jossa ohjaaja antaa ohjattavalle aikaa ja huomiota. Asiakas rohkaistuu kertomaan vaikeuksistaan ja muista henkilökohtaisista asioistaan vapautuneesti ohjaajan läsnäolon ja huomion antamisen vuoksi. Ohjaaja etsii asiakkaan kanssa yhdessä tilanteeseen ratkaisua ja ohjaaja vahvistaa ohjattavan toimijuutta sekä omaa päätöksentekokykyä.

Pesosen ja Laineen (2016, s. 71) artikkelissa kerrotaan sosiaaliohjauksen tehtävästä peruskoulussa. Sosiaaliohjaus koulussa on matalan kynnyksen toimintaa, jolla pyritään ehkäisemään ongelmien kasaantumisen oppilaille varhaisessa vaiheessa. Ohjauksella tuetaan oppilaan elämönhallintaa ja oman elämän subjektiivuutta, parannetaan osallisuuden mahdollisuuksia sekä vahvistetaan sosiaalista pääomaa. Sosiaaliohjaaja tukee oppimista ja koulumenestystä uskomalla oppilaan oppimiskykyyn sekä kehittämällä hänen sosiaalisia taitojaan.

Sosiaaliohjaajan työmuotoja on monia; hän voi olla mukana oppilaskunta- ja tukioppilastoiminnassa, järjestää muuta ryhmä- ja harrastustoimintaa, tukea ryhmäytymisessä ja siirtymävaiheissa, jalkautua välitunneilla, keksiä tekemistä välitunneille sekä olla tavoitettavissa sosiaalisen median kautta. Hän voi myös kohdentaa tukea yksilöllisesti esimerkiksi pitämällä läksykerhoja ja kasvatustalkoita, olemalla mukana oppituntien rytmittämässä, auttamalla oppilaita kouluun tulemisessa ja näin vähentää poissaoloja. Sosiaaliohjaaja voi myös järjestää vanhempainryhmiä, ottaa yhteyttä yksittäisiin perheisiin sekä toteuttaa palveluohjausta. Koulussa tapahtuvassa sosiaaliohjauksesta hyötyvät yksittäisten oppilaiden lisäksi mm. koko luokka, kaveriporukat, kiusaajat ja kiusatut, opettajat, huoltajat sekä tukioppilaat. (Pesonen & Laine, 2016, s. 80)

3.5 Koulun yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen

Ihmisen hyvinvoinnin peruspilareita ovat johonkin kuulumisen tunne sekä kokemus omasta merkityksestä osana yhteisöä ja yhteiskuntaa (Raatikainen ym., 2020, s. 137). Hänninen ja Lahti (2017, ss. 73–74) toteavat, että koulusosionomi voi työssään auttaa yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistumista. Koulusosionomin ohjaamalla ryhmäytymisellä voidaan parantaa koko koulun sekä luokan yhteishenkeä mm. opettamalla tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Koulusosionomin järjestämien ryhmäytymistuntien ansiosta luokkien luokkahenki ja työrauha on parantunut sekä kiusaaminen vähentynyt. Ryhmien ja teematuntien järjestäminen pyrkivät parantamaan luokkahenkeä, ja niillä on tarkoitus myös vähentää syrjäytymistä ja auttaa oppilaita hyväksymään erilaisuutta (Nieminen & Turunen, 2015, s. 42).

Koulussa oppilaan osallisuus tarkoittaa sitä, että aikuinen ottaa lapsen mielipiteet ja tarpeet huomioon ja sen pohjalta luo parempaa kouluympäristöä oppilaalle. Koulun sosiaaliohjaaja voi lisätä oppilaiden osallisuutta koulussa eri keinoin. Työntekijät mahdollistavat oppilaiden nähdä, kuulla ja kohdatuksi tulemisen. Sosiaaliohjaaja pystyy ryhmätoiminnassa tai yksilöllisessä työssään puuttumaan asioihin nopeasti ja hän on tilanteissa läsnä. Oppilasryhmän tukeminen edistää oppilaiden osallisuutta ja heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan. Nykypäivänä vaikuttaminen tapahtuu sosiaalisessa mediassa ja työntekijät kertovat tavoittavan sosiaalisen median kanavista sellaisia oppilaita, joiden on vaikeaa hakeutua kasvokkain tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Sosiaalisessa mediassa työntekijät ovat pystyneet myös puuttumaan kiusaamistapauksiin varhaisessa vaiheessa. (Pesonen & Laine, 2016, s. 74, ss. 79–80)

Koulusosionomi toimii oppilaan äänen kuulijana ja pystyy siten edistämään heidän osallisuuden kokemuksiin. Työntekijät kyselevät millaista toimintaa oppilaat haluaisivat järjestettävän ja heitä myös kannustetaan aktiivisesti osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. (Merkkiniemi & Pitkänen, 2016, s. 29) Kasvatusohjaaja voi edesauttaa yhteisöllisyyden vahvistumista luokka- sekä koko koulun tasolla tukemalla ryhmäytymistä. Hännisen ja Lahden (2017, s. 74) tutkimuksessa kävi ilmi, että kasvatusohjaajan pitämien ryhmäytymistuntien ansiosta luokan työrauha parantui, luokkahenki kohentui ja kiusaaminen vähentyi.

3.6 Moniammatillisen työn tekeminen

Moniammatillinen yhteistyö on eri verkostojen ja ammattikuntien muodostama yhteistoiminta. Usein moniammatillisiin työryhmiin osallistujille on jokin yhteinen työskentelyn kohde. (Kekoni ym., 2019, s. 12) Kouluhyvinvoinnin moniammatillisuus tarkoittaa yhteistä vastuunottoa kouluyhteisön, oppilaiden ja perheiden hyvinvoinnista. Vastuuta ottaa sekä koulun työntekijät että koulun kanssa työskentelevän verkoston ammattilaiset. (Wallin, 2017, s. 62) Koulun sosiaaliohjaajan on tärkeää tietää erilaisista tukimuodoista ja palveluista, joita oppilaat voivat saada sekä tarvittaessa osata ohjata oppilaita tuen piiriin tai menemään juttelemaan esimerkiksi koulukuraattorille. Sosiaaliohjaajalla on hyvä olla laajat kontaktit oppilaiden kannalta olennaisimpiin palveluihin. (Pesonen & Laine, 2016, s. 78)

Keskeinen moniammatillinen työryhmä kouluissa kouluhyvinvoinnin koordinoinnissa on oppilashuoltoryhmä, jonka toiminnasta on kirjattu opetussuunnitelman perusteisiin. Oppilashuoltoryhmä koostuu rehtorista, kouluterveydenhoitajasta, opinto-ohjaajasta, erityisopettajasta, koulupsykologista sekä koulun sosiaalityöntekijästä (koulukuraattorista). Tarvittaessa ryhmään voidaan myös kutsua mukaan muita asiantuntijoita. Koulun hyvinvointiryhmän tehtävänä on ottaa asioita tehokkaasti puheeksi esimerkiksi kartoittaa ja havaita erilaisia ongelmatilanteita, riskejä, pohtia erityisen tuen tarvetta sekä suunnitella toimenpiteitä ja niiden toteutumista. (Wallin, 2016, ss. 63–64) Työntekijät toteuttavat yksilöllistä oppilashuoltoa mm. opettajien, koulukuraattorin ja koulupsykologin kanssa. Työntekijät kertovat kokonaisvaltaisen näkemyksensä oppilaasta sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta. Työntekijä tuo oppilaan näkökulman esille moniammatillisessa yhteistyössä. (Merkkiniemi & Pitkänen, 2016, s.29; ks. myös Pesonen & Laine, 2016, s. 79)

Törrön (2018, s. 26) tutkimuksessa käy ilmi, että tiimityötaitojen ja moniammatillinen työ ovat tärkeitä elementtejä koulusosionomin työssä ja jokainen haastateltava teki työtä moniammatillisessa yhteistyössä. Työ oli käytännössä opettajan työparina toimimista, mutta kaikki oli vähintään viikoittain yhteydessä muihin koulun ammattilaisiin, kuten terveydenhoitajaan ja koulukuraattoriin. Myös koulun ulkopuolisiin tahoihin, kuten lastensuojeluun, nuorisotoimeen sekä järjestöihin oltiin yhteydessä.

4 Nuorten psyykkiset ja sosiaaliset haasteet

Tässä luvussa avaamme yläkouluikäisten nuorten haasteita, jotka voivat näyttäytyä nuorten kouluarjessa. Nuoruus on voimakasta psyykkisen kehityksen aikaa, johon vaikuttaa yksilöllisten tekijöiden lisäksi ympäristö sekä kulttuuriset seikat. Näiden lisäksi lapsuuden perhe, koulu ja harrastustoiminnot ovat paikkoja, joissa nuorten mielenterveyttä voidaan edistää. (THL, 2021a) Koulusosionomi voi olla tukena oppilaille näissä haasteissa. Nuorten sosiaaliset haasteet näyttäytyvät esimerkiksi yksinäisyytenä tai kiusaamisena. Halusimme erityisesti nostaa nämä kaksi osa-aluetta nuoruuden haasteista, sillä koulusosionomeilla on koulutuksensa myötä kompetenssia vastata näihin haasteisiin sekä puuttua tilanteeseen tarpeeksi varhain.

4.1 Psyykkiset haasteet

Yläastelaiset nuoret elävät kehitysvaihetta, joka itsessään kuormittaa psyykettä, sillä teini-iän tuomat muutokset niin kehossa kuin mielessä voivat aiheuttaa ahdistusta. Nuorten mielenterveyshäiriöt ovat yleisiä ja monet mielenterveyden häiriöt ilmenevät ensimmäistä kertaa nuoruudessa. Mielenterveyden häiriöiden esiintyvyys on jopa 20–25 % nuorista. Nuorten mielenterveyden häiriöitä ovat ahdistus ja ahdistuneisuushäiriöt masennusoireilu ja masennustilat, syömishäiriöt, aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, käytöshäiriöt, psykoosit sekä nuorten päihteiden käyttö ja päihdehäiriöt. Itsetuhoinen käyttäytyminen ei ole häiriö itsessään, mutta se voi liittyä mihin tahansa psyykkiseen häiriöön. (THL, 2021b)

Kurvisen (2019, s. 42, 44) tutkimuksessa selvitettiin aineenopettajien kokemuksia oppilaiden psyykkisestä oireilusta ja oireiden mahdollisista taustatekijöistä. Oppilaiden psyykinen oireilu ilmeni viidellä eri tavalla: ahdistuneisuutena, koulupoissaoloilla, haastavana käyttäytymisenä, haasteina vertaissuhteissa sekä hiljaisena oireiluna. Useat vastasivat oireiden taustatekijöitä olevan useita, eikä opettajilla ollut aina selkeää näkemystä nuorten oireilun todellisista syistä. Aineistosta nousi viisi erilaista taustatekijää, jotka olivat yksinäisyys ja kiusaaminen, heikko itsetunto, sosiaalisen median vaikutus, perheen sisäiset ongelmat sekä haasteet koulunkäynnissä. Opiskeluun liittyvät paineet voivat myös aiheuttaa uupumusta ja stressiä nuorille. Tällaisia paineita voivat aiheuttaa jatko-opiskelupaikkojen

saamiseen liittyvä kilpailu ja vanhempien taholta tulevat paineet opintoihin liittyen, jotka voivat näyttäytyä kouluarjessa. (Hämäläinen, 2019)

4.2 Sosiaaliset haasteet

Junttilan (2010) artikkelissa käsitellään, että sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan taitoa ymmärtää sosiaalisia tilanteita, tehdä niistä tulkintoja sekä toimia tavalla, joka edesauttaa omien ja yhteisten päämäärien saavuttamista loukkaamatta muita. Se on edellytys onnistuneelle vuorovaikutukselle, ihmissuhteiden solmimiselle ja niiden ylläpitämiselle. Sosiaalisten suhteiden rakentaminen ja niiden ylläpitäminen on monelle nuorelle monimutkainen haaste. Sosiaaliset taidot ovat elämänhallinnan keskeisimpiä resursseja – taitojen ollessa puutteelliset, yksin jäämisen riski kasvaa. (Junttila, 2010; ks. myös Hämäläinen, 2019)

Yksinäisyys lisää riskiä tunne-elämän ongelmiin, kuten masennukseen ja ahdistukseen sekä se lisää käytöshäiriöitä. Lapsuudessa koettu pitkään jatkunut yksinäisyys jatkuu usein myös nuoruuteen, joka kasvattaa syrjäytymisriskiä. Yksinäisyys nostaa huomattavasti riskiä myöhemmin ilmeneviin tunne- ja käyttäytymisongelmiin, sosiaalisiin haasteisiin, psyykkisiin sairauksiin, huonoon fyysiseen terveyteen sekä se voi ilmetä häiriönä koulutuksessa ja työuran luomisessa. Yksinäisyyden ja mielenterveysongelmien välinen yhteys voimistuu iän myötä. (Mieli, n.d.; Hämäläinen, 2019)

5 Aikaisemmat tutkimukset

Opinnäytetyön tutkimustulosten luotettavuutta lisää saman ilmiön aikaisempien tutkimusten tutkimustulokset. Aikaisempia tutkimustuloksia voidaan hyödyntää opinnäytetyötä ja kyselyä suunniteltaessa. (Kananen, 2015, s. 200) Koulusosionomin ja vastaavalla nimikkeillä toimivien ammattilaisten työtä on tutkittu aikaisemmissa opinnäytetöissä. Tutkimuksissa on esimerkiksi määritelty työnkuvaa tarkemmin ja tutkittu niin koulun henkilökunnan kuin vanhempienkin kokemuksia työn merkittävyydestä sekä työntekijöiden omia näkemyksiä työstään.

Kangasniemi (2020) on tutkinut kolmen oppilaan sekä vanhempien kokemuksia koulusosionomin työstä. Haastateltavat rekrytoitiin koulusosionomin toimesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ja lisätä tietoa ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön mahdollisuuksista kouluympäristössä sekä selvittää, mitä hyötyä koulusosionomin työskentelystä on ollut oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta. Tuloksena oli, että koulusosionomin koettiin hyödylliseksi ja koulusosionomilla nähtiin monia myönteisiä puolia oppilaiden hyvinvoinnin kannalta. (Kangasniemi, 2020) Toisin kuin Kangasniemen (2020) tutkimuksessa, emme kokeneet tietyin kriteerein valikoitujen oppilaiden tutkimista olennaisena, sillä halusimme saada kokonaiskuvan kaikkien yläastelaisten mielipiteistä.

Ahosen ja Matilaisen (2019) opinnäytetyössä tutkitaan koulusosionomin työnkuvaa ja vakiintumisen haasteita oppilashuollon näkökulmasta. Erityisesti ryhmäohjaustaidot koettiin tärkeäksi osaamiseksi koulusosionomin työssä. Koulusosionomi koettiin helposti lähestyttävänä aikuisena, jolle pystyi matalalla kynnyksellä mennä juttelemaan mistä tahansa asiasta. Haasteiksi vakiintumisen kannalta tutkimuksessa koettiin koulusosionomin työnkuvan määrittelemättömyys, sillä nimikkeitä on paljon ja jokaisella koululla on erilaiset tarpeet työlle.

Törrö (2018) on opinnäytetyössään haastatellut vuonna 2017–2018 Tiimikoulu-hankkeessa mukana olevia koulusosionomeja sekä hyödyntänyt työn havainnointiin perustuvia päiväkirjoja. Tuloksissa selvisi koulusosionomin tärkeimmät työtehtävät. Työtehtävissä oli yksilöllisiä ja koulukohtaisia eroja, mutta työtehtävistä löytyi kuitenkin yhtäläisyyksiä. Haastattelujen perusteella koulusosionomin roolia muihin koulun työntekijöiden saatiin selkeytettyä ja tulokset puoltavat näkemystä siitä, että koulusosionomin työlle on kouluissa tarvetta.

Merkkiniemen ja Pitkäsen (2016) opinnäytetyössä on tutkittu koulukoppareiden ja koulumentoreiden työtä ja sen merkittävyyttä koulu yhteisössä. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa koulu yhteisölle koulukoppareiden ja koulumentoreiden roolista koulu yhteisössä yhteistyön kehittämiseksi sekä selkeyttää työn merkitystä oppilaiden koulu hyvinvoinnin kannalta. Haastatteluaineisto kerättiin teemahaastattelulla haastatteleamalla Oulun alueella työskenteleviä koulukoppareita ja koulumentoreita.

Haastattelujen perusteella aikuisten läsnäolo, luotettavuus ja moniammatillinen yhteistyö olivat avainasemassa oppilaiden kouluhyvinvoinnin tukemisen kannalta.

Nieminen ja Turunen (2015) ovat ylemmän AMK:n opinnäytetyössään selkeyttäneet koulusosionomin työnkuvaa ja tuoneet koulusosionomin työn merkittävyyttä yleisempään tietoisuuteen. Aineisto kerättiin haastattelemalla eri koulusosionomeja ja toisilla vastaavilla nimikkeillä toimivia henkilöitä. Koulusosionomin työn viideksi tärkeimmäksi osa-alueeksi nousivat varhainen puuttuminen, oppilaan kokonaisvaltainen ohjaus, kasvatuskumppanuus, yhteisöllinen työ sekä verkostoyhteistyö.

6 Tutkimuksen tavoite ja toteutus

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteutuksesta vaihe vaiheelta; esitellään tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, kuvataan käytettyä tutkimusmenetelmää ja esitellään aineistonkeruumenetelmää sekä aineiston analyysia. Luvun lopussa käsitellään tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Opinnäytetyö toteutetaan kvantitatiivisena tutkimuksena. Tässä kappaleessa määrittelemme ja perustelemme laajemmin tutkimusmenetelmän aineistonkeruumenetelmän sekä analyysimenetelmien valintaa. Opinnäytetyömme tutkimuksellinen osio toteutetaan määrällisenä tutkimuksena. Tutkimuksessa selvitetään yläastelaisten näkemyksiä koulusosionomin työstä oppilaiden näkökulmasta sekä toiveita työhön liittyen. Aineisto kerätään oppilailta sähköisen kyselylomakkeen avulla. Koulusosionomi työskentelee koulussa oppilaita varten, joten parhaat asiantuntijat työn kokonaiskuvan saamisen kannalta ovat itse kohderyhmä eli oppilaat itse.

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyössä on kaksi tutkimuskysymystä. Kysymykset liittyvät vahvasti opinnäytetyömme tarkoitukseen selvittää oppilaiden näkemyksiä ja koulusosionomin työstä. Tutkimuskysymykset ovat selkeitä ja ne muodostuivat tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti.

Tutkimuskysymykset ovat:

1) Miten oppilaat kokevat koulusosionomin työn omassa koulussaan?

2) Mitä toiveita oppilailla on koulusosionomin työhön liittyen?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä kartoitetaan oppilaiden käytännön kokemuksia koulusosionomin työn nykytilasta omassa koulussaan. Ensimmäinen tutkimuskysymys liittyy työn konkreettiseen näkyvyyteen, saavutettavuuteen ja asioihin, joita koulusosionomi on koulussa tehnyt. Toinen tutkimuskysymys on avoimempi, ja sen avulla kartoitetaan oppilaiden mielipiteitä ja toiveita koulusosionomin työstä.

6.2 Määrällinen tutkimus

Tutkimusmenetelmällä ratkaistaan tutkimusongelma. Menetelmän valinnassa tärkeää on tietää, saadaanko valitun menetelmän kautta tutkittavasta ilmiöstä oikeanlaista tietoa.

Tutkimusmenetelmänä voi käyttää määrällistä tai laadullista otetta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ilmiötä, kun taas määrällisessä tutkimuksessa tutkittua ilmiötä pyritään yleistämään. (Kananen, 2015, s. 63, 70, 73) Määrällistä tutkimusmenetelmää hyödyntäen saadaan numeraalista tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Vilkkä, 2015, s. 43).

Tutkimus toteutettiin määrällisenä eli kvantitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin yhteistyökumppanikoulun oppilailta sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake on yleisin aineiston keräämisen tapa määrällisessä tutkimusmenetelmässä. (Vilkkä, 2015, s. 61) Kyselylomaketta voidaan hyödyntää silloin, kun halutaan saada selville esimerkiksi tutkittavien asenteita, mielipiteitä tai käyttäytymistä (Vilkkä, 2007, s. 28). Tämän tutkimuksen kyselylomakkeessa haluttiin selvittää yläasteikäisten oppilaiden mielipiteitä koulusosionomin työstä ja heidän toiveitaan työhön liittyen.

Määrällisessä tutkimuksessa tutkittavasta ilmiöstä on jo aiempaa teoriataustaa ja ymmärrystä, joiden perusteella tutkimuskysymykset voidaan muodostaa. Myös tarkentavien kysymysten kuten mielipidekysymysten käyttöä voidaan hyödyntää määrällisen tutkimuksen toteutuksessa. Kyselytutkimuksen kysymykset ovat usein strukturoituja eli kysely sisältää valmiita vastausvaihtoehtoja. (Kananen, 2015, s. 73–74)

Määrällisen tutkimuksen tulosten puolueettomuutta tukee etäinen suhde kyselyn vastaajiin. Haastattelijan fyysinen läsnäolo voi vaikuttaa vastaajan vastauksiin sekä sitä kautta vastausten laatuun ja lopulta tuloksiin (Vilkkä, 2007, s. 16). Tämän tutkimuksen kysely toteutettiin nettikyselyllä sekä maantieteellisten seikkojen että vallitsevan covid-19 pandemian vuoksi. Emme siis olleet luokassa paikalla, mikä tukee vastausten puolueettomuutta ja sitä, että oppilaat vastasivat oman mielensä mukaisesti.

6.3 Aineiston hankinta

Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua sähköistä kyselylomaketta, jossa on sekä strukturoituja kysymyksiä, joilla on valmiit vastausvaihtoehdot että myös avoimia vastauskenttiä. Osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä, joihin vastaaja sai valita useita eri vastausvaihtoehtoja. Kyselylomakkeen avulla tavoitteena oli selvittää valikoituneen kohderyhmän vastaukset. Anonyymisyys, nopea aineistonkeruu ja pienet kustannukset ovat kyselytutkimuksen etuja. Haittana kyselylomakkeissa ovat mahdolliset virheet, joita ei voi jälkikäteen korjata, kyselyn joustamattomuus ja vastaamishaluttomuus. (Kananen, 2015, s. 202) Kysely luotiin Google Forms -alustalla, joka on Googlen kehittämä maksuton toimisto-ohjelma. Lomakkeen luomiseksi tuli laatia oma Google Account -käyttäjätunnus. Itse kyselyn voi avata millä tahansa selaimella ja internetyhteydellä varustetusta puhelimesta tai tietokoneesta.

Tutkimus kohdistui yläasteikäisiin oppilaisiin ja aineistona on yhteistyökoulun 7–9-luokkalaiset. Tutkiessamme alaikäisiä, tutkimukseen osallistuminen edellytti saatekirjeen lähettämisen oppilaiden huoltajille, jossa heiltä pyydettiin antamaan lapsellensa lupa osallistua kyselytutkimukseen. Huoltajat vastasivat luokanohjaajille. Kysely lähetettiin luvan saaneille oppilaille ryhmänohjaajien toimesta toukokuun ja kesäkuun 2021 vaihteessa. Kyselyyn annettiin vastausaikaa joustavasti kesäloman alkuun asti eli kesäkuun alkuun.

Kyselylomakkeessa (liite 3) monivalintakysymykset ovat standardisoituja eli kysymykset ovat vakioituja. Avoimilla kysymyksillä toivotaan vastaajilta spontaaneja mielipiteitä eikä kysymyksiä rajata liikaa. Kysymykset muotoillaan kohderyhmälle heille tutulla tavalla, ja sen vuoksi kohderyhmän tunteminen on tärkeää (Kananen, 2015, ss. 68–69). Otimme kyselyn laadinnassa huomioon vastaajien iän sekä kehitystason. Kyselyssä käytettiin myös väittämiä.

Likert-asteikko on kyselylomakkeissa käytetty vastausasteikko, jolla vastaajat arvioivat väittämiä viisiportaista asteikkoa käyttäen. Vastausvaihtoehdot voivat olla esimerkiksi: täysin eri mieltä, jokseenkin eri mieltä, ei samaa mieltä eikä eri mieltä, jokseenkin samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. (Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, 2007) Suunnittelimme kyselylomakkeen kysymykset alustavasti keskenämme ja kysymysten jatkosuunnittelussa oltiin yhteydessä yhteistyökoulun koulusosionomiin.

6.4 Aineiston analyysi

Sähköistä kyselylomaketta apuna käyttäen aineiston analysointi tapahtui strukturoitujen kysymysten kohdalla Google Formsin kautta. Google Forms muodosti saaduista vastauksista automaattisesti tuloksia kuvaavia kaavioita ja taulukoita Google Account -tilille. Google Formsin analysoitua puolestamme strukturoitujen kysymysten vastaukset pystyimme etenemään ripeästi seuraavaan vaiheeseen. Seuraavassa vaiheessa muodostimme itse manuaalisesti Google Formsin yhteenvedon perusteella uudet yhtenevät taulukot, jotka sopivat opinnäytetyöpohjaan. Kyselyn vastausten ollessa suurimmaksi osaksi määrällisiä, oli ne myös selkeintä esittää lukumäärällisesti.

Avoimien kysymysten vastaukset analysointiin teemoittelemalla. Teemoittelu on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, jossa saadusta aineistosta nostetaan tutkimustehtävän kannalta keskeisiä ja toistuvia asiakokonaisuuksia eli teemoja. (Juhila, n.d.) Samankaltaiset vastaukset muutetaan asiaa kuvaileviksi termeiksi sarakkeisiin (Kananen, 2015, ss. 288–294, ss. 296–297). Avoimista kysymyksistä saadut vastaukset siirrettiin tekstinkäsittelyohjelma Wordiin ja värikoodauksen avulla vastauksista etsittiin yhtäläisyyksiä. Vastausten yhtäläisyyksien pohjalta pystyimme nimeämään vastauksia yhdistäviä teemoja ja kokosimme teema sekä niiden alle tulleet vastaukset taulukkoon.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus, eettisyys ja kestävä kehitys

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kuvata käsitteillä validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetista voidaan puhua silloin, kun tutkimuksessa on tutkittu mitä on luvattu, ja reliabiliteetista, kun tutkimustulokset ovat toistettavissa. Lisäksi yksi luotettavuuden perusvaade on, että tutkijalla on riittävästi aikaa tutkimuksen tekoon. (Tuomi & Saarijärvi,

2018, s. 160) Olemme aloittaneet tutkimusprosessimme jo 2021 vuoden alussa tutustumalla tutkimuksen ympärillä olevaan teoriaan, jonka jälkeen aloimme toteuttamaan työn aineistonkeruuvaihetta.

Alaikäisiä tutkittaessa on tutkimuseettisesti erityisen tärkeää huolehtia, että tutkimusluvut ovat selvitetty. Tutkimukseen saatiin kirjallinen lupa koululta sekä vaadimme vastaajien huoltajilta kirjallisen suostumuksen kyselyyn osallistumisesta. Sekä kyselylomakkeen kysymysten suunnitteluvaiheessa että tutkimustilanteessa oli huomioitava vastaajien ikätaso. Aineisto käsiteltiin luottamuksellisesti, eli tietoa ei jaettu ulkopuolisille.

Kyselylomakkeesta saadut tiedot hävitetään vuoden kuluttua tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Tutkimus toteutettiin eettisesti ja vastuullisesti, sillä emme keränneet vastaajien henkilötietoja.

Tutkimuksemme noudatti kestävän kehityksen periaatteita, sillä opinnäytetyömme julkaistiin vain digitaalisena versiona paperisen sijaan. Lisäksi tutkimuksessa noudatettiin sosiaalisesti kestävän kehityksen linjauksia, sillä kannustimme yksilön mahdollisuuteen vaikuttaa omaan elämäänsä, osallisuuteen sekä yhteisöllisyyteen kyselyyn osallistumisen kautta.

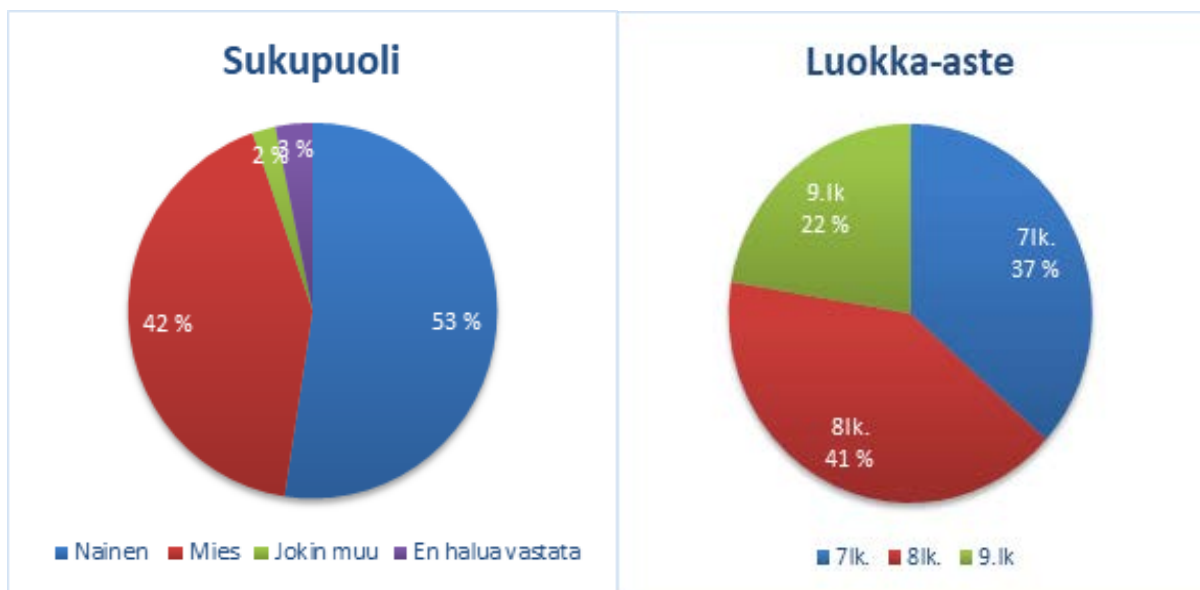
7 Tulokset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten oppilaat kokevat koulusosionomin työn omassa koulussaan sekä millaisia toiveita oppilaille on koulusosionomin työhön liittyen. Tutkimus toteutettiin oppilaille suunnatulla kyselyllä. Muutama oppilas vastasi kyselyyn vielä vastausajan jälkeen, ja heidän vastauksensa otettiin mukaan analyysiin. Kysely sisälsi kaiken kaikkiaan 16 kysymystä, joista 12 oli strukturoituja kysymyksiä, joihin jokaisen vastaajan oli pakko vastata. Strukturoitujen kysymysten vastaukset analysoitiin numeraalisesti. Lisäksi kyselyssä oli 4 avointa kysymystä, joihin vastaaminen oli vapaaehtoista. Avoimet kysymykset analysoitiin teemoittelulla ja avattiin sanallisesti sitaatteja hyödyntäen. Jokaiseen strukturoituun kysymykseen saimme vastauksia 246 kappaletta. Vapaaehtoiseen avoimiin kysymyksiin vastauksia tuli vähemmän. Tämä oli odotettavissa, sillä avoimiin kysymyksiin vastaaminen ei ollut pakollista. Osa avoimien kysymyksien vastauksista jouduttiin kuitenkin poistamaan mm. asiattoman kielenkäytön tai epäselvyyksien vuoksi. Vastaukset ovat esitetty erilaisin kaavoin.

7.1 Vastaajien taustatiedot

Aluksia kyselyssä selvitettiin vastaajien sukupuoli ja luokka-aste. (Kuva 1) Yli puolet vastaajista 53 % naisia ja 42 % miehiä. Kolme prosenttia vastaajista ei halunnut ilmaista sukupuoltansa ja kaksi prosenttia kertoi edustavansa muuta sukupuolta. Suurimman joukon muodosti 8.-luokkalaiset (41 %) ja toiseksi eniten (37 %) vastaajista edusti 7.-luokkaa. Vastaajista 22 % oli 9.-luokkalaisia.

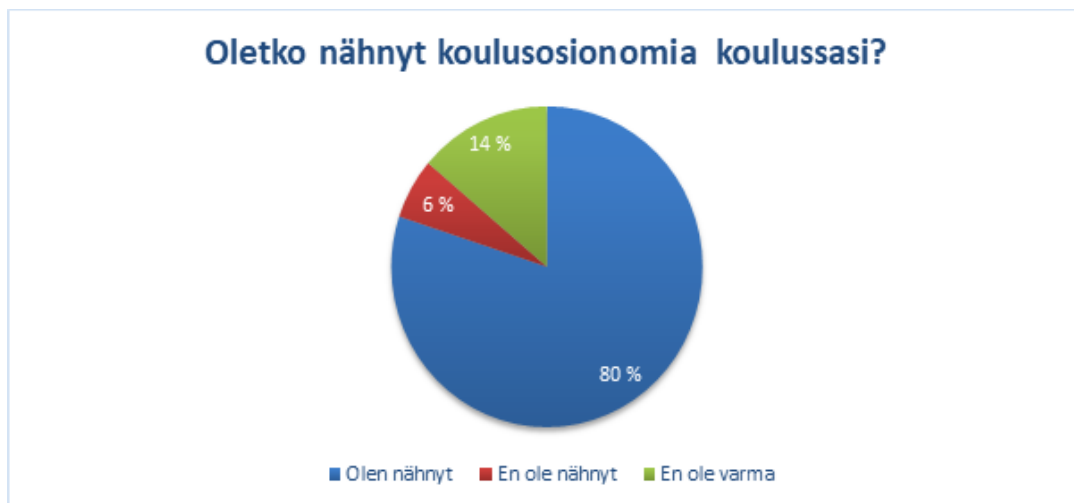
Kuva 1. Vastaajien taustatiedot.

7.2 Oppilaiden kokemukset koulusosionomin työstä

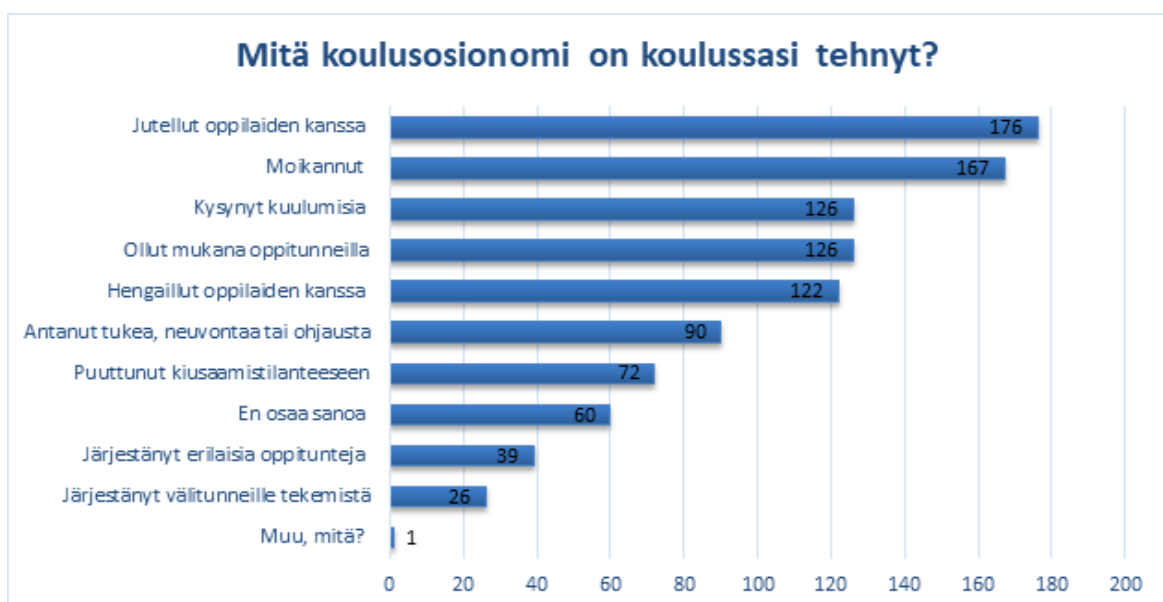
Kuvissa 3–12 esitellään oppilaiden kokemuksia koulusosionomin työstä. Kyselyyn vastanneista suurin osa (80 %) oli nähnyt koulusosionomin koulussaan (Kuva 2). 14 % vastanneista ei ollut varmoja ja 6 % ei ole nähnyt koulusosionomia koulussaan.

Kuva 2. Koulusosionomin näkyvyys koulussa.

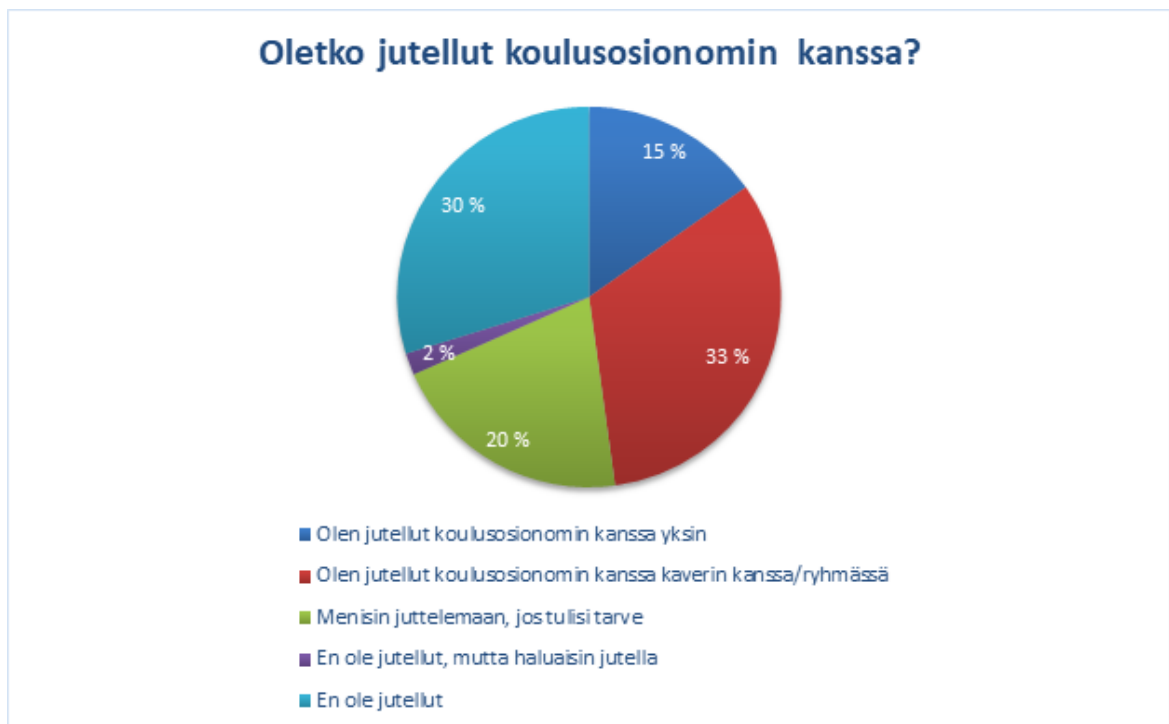
Suurin osa vastaajista kertoi koulusosionomin jutelleen oppilaiden kanssa sekä tervehtineen heitä koululla. (Kuva 3) Koulusosionomi on ollut monen vastaajan mukaan oppitunneilla, hengaillut oppilaiden kanssa sekä kyseltyt heidän kuulumisiaan. 37 % vastaajista kertoi myös koulusosionomin antaneen tukea, neuvontaa tai ohjausta ja 29 % vastaajista kertoi hänen puuttuneen myös kiusaamistilanteisiin. 11 % oppilaista kertoi, että koulusosionomi on järjestänyt välitunneille tekemistä, ja 16 % kertoi hänen järjestäneen erilaisia oppitunteja. 24 % vastaajista ei osannut sanoa, mitä luetelluista asioista koulusosionomi on koululla tehnyt. Yhdellä vastaajalla oli negatiivisia kokemuksia koulusosionomin työstä.

Kuva 3. Koulusosionomin konkreettinen työskentely oppilaiden mielestä.

Seuraavilla kysymyksillä (Kuva 4 ja Kuva 5) pyrittiin selvittämään koulusosionomin matalakynnyksisyyttä ja keskustelutuen saamista. Vastaajista 15 % oli jutellut koulusosionomin kanssa kahden kesken. Vastaajista 33 % oli jutellut koulusosionomille kaverin kanssa tai isommalla porukalla. 30 % vastaajista ei ollut jutellut koulusosionomin kanssa, ja 20 % vastaajista menisi juttelemaan koulusosionomille, jos tulisi tarve jutella. 2 % vastaajista ei ole vielä jutellut koulusosionomin kanssa, vaikka haluaisi.

Kuva 4. Koulusosionomin kanssa keskustelu.

Kuva 5 nähdään, millaisista asioista koulusosionomi on jutellut oppilaiden kanssa. Tähän avoimeen kysymykseen saatiin 79 vastausta. Vastauksista muodostettiin teemoittelemalla 8 teemaa, jotka ovat kuulumiset, vapaa-aika, kiusaaminen, kaverisuhteet, koulunkäynti, psyykinen vointi sekä en ole jutellut. Useissa vastauksissa toistui, että sosionomi oli kysellyt oppilaiden kuulumisia, jutellut oppilaiden kanssa heidän elämästään ja moikannut heitä. Oppilaat olivat jutelleet vapaa-ajastaan, kuten harrastuksista ja koulun jälkeisestä toiminnasta. Myös kiusaamisesta, yksinäisyydestä ja kaverisuhteista oli juteltu koulusosionomin kanssa. Vastauksissa ilmenee, että oppilaat olivat puhuneet sosionomin kanssa mm. koulutehtävien tekemisestä, tukiopetuksesta sekä tukioppilastoiminnasta.

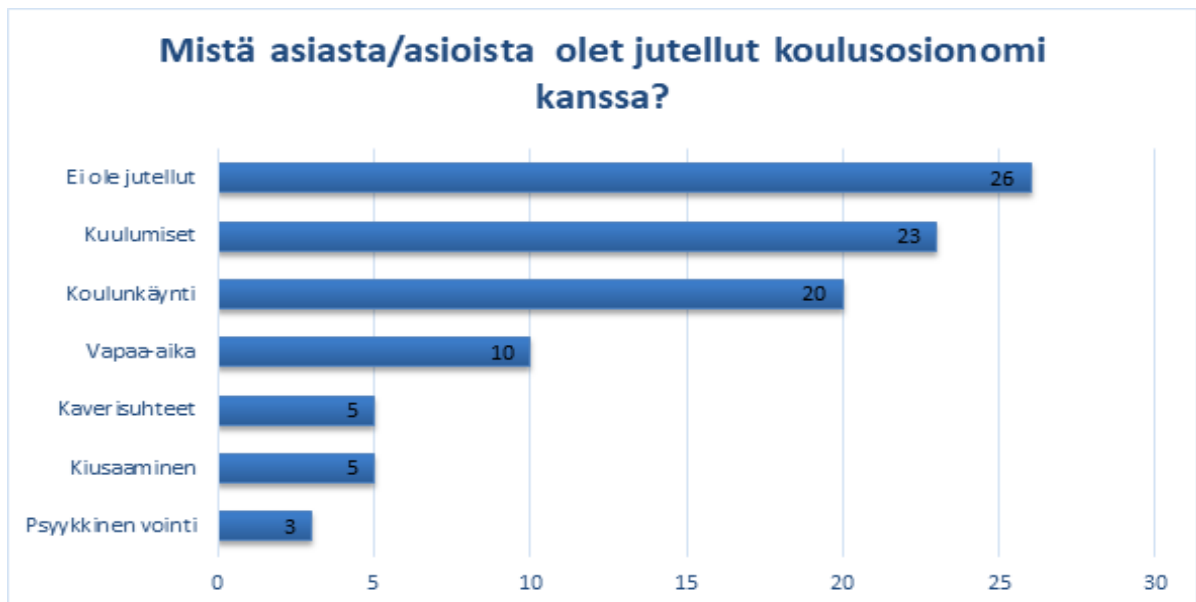
Oppilaat puhuivat myös jaksamisesta, mielialasta ja muista ongelmista. Monet vastaajista eivät kuitenkaan olleet keskustelleet koulusosionomin kanssa ollenkaan.

Tukioppilastoiminnasta ja koulun ilmapiiristä

Koulun jälkeisistä kerhoista ja kuulumisia, kesäsuunnitelmista yms.

En ole jutellut, kun ei ole ollut tarvetta

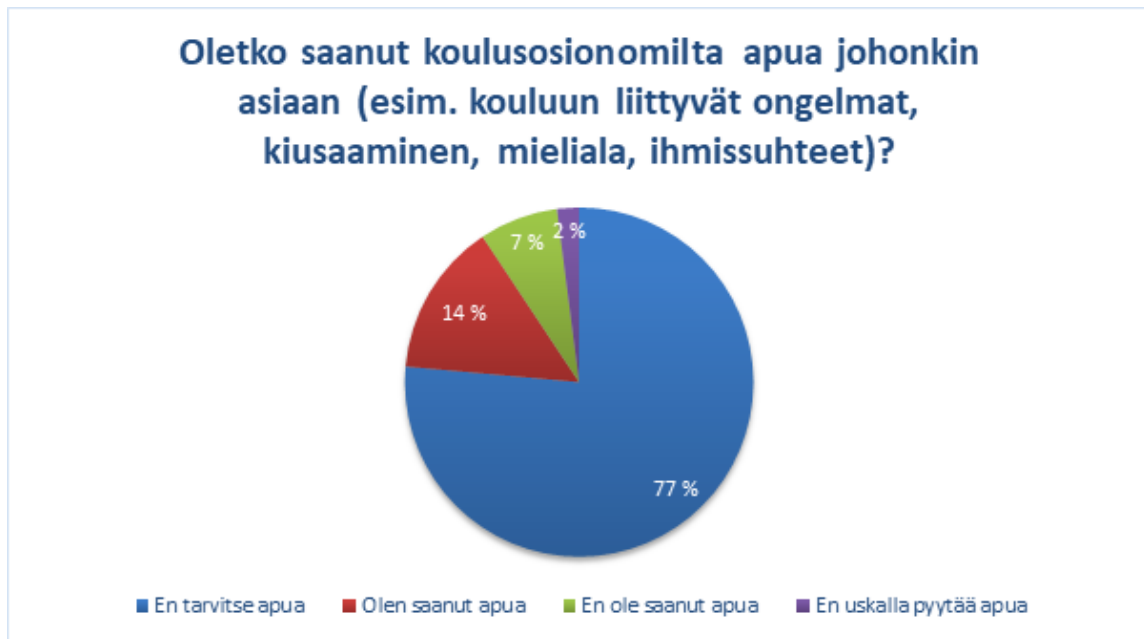
Kuva 5. Asiat, joista koulusosionomin kanssa on keskusteltu.

Vastaajista 77 % eli valtaosa ei tarvitse apua koulusosionomilta tällä hetkellä (Kuva 6).

Vastaajista 14 % kertoi saaneensa apua koulusosionomilta erilaisiin asioihin. 7 % vastaajista ei ole saanut apua koulusosionomilta tilanteeseensa ja 2 % vastaajista kokee, ettei ole uskaltanut pyytää apua koulusosionomilta eli 9 % koki, ettei ole saanut tarvitsemaansa apua.

Kuva 6. Koulusosionomilta tarjottu apu.

Avuntarpeen aihetta selvitettiin avoimella kysymyksellä oppilailta, jotka olivat kokeneet saaneensa apua koulusosionomilta johonkin asiaan (Kuva 7). Kysymykseen saatiin 45 vastausta. Vastauksista muodostettiin teemoittelemalla 6 teemaa: en tarvitse apua, koulunkäynti, elämänhallinta, kiusaaminen, psyykinen hyvinvointi ja ihmissuhteet. Suurin osa vastaajista kokee, etteivät he tarvitse apua koulusosionomilta. Muista vastauksista kävi ilmi, että vastaajat olivat saaneet apua koulutehtävien tekemiseen ja kokeisiin kertaamiseen. Oppilaat olivat saaneet apua elämänhallintaan, kuten stressin sietämiseen, jaksamiseen sekä väsymykseen. Vastaajat olivat saaneet apua myös mielialaan, kiusaamiseen sekä itsetuhoisuuteen liittyen. Lisäksi kaksi oppilasta ilmaisi saaneensa apua ihmissuhteisiin.

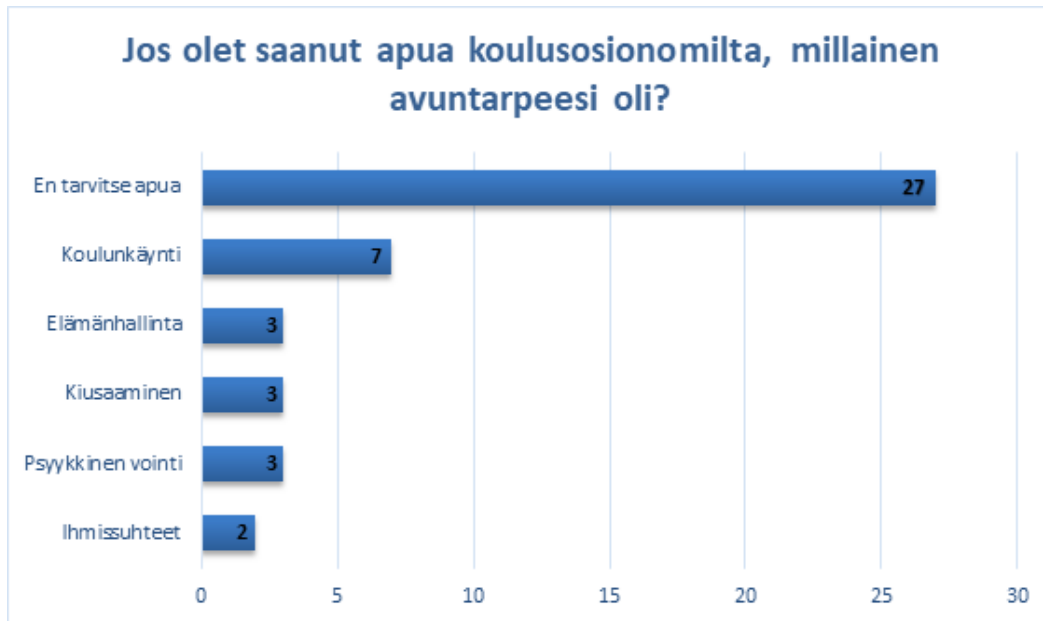
Sain apua matikan tehtävään

On ollut paljon stressiä ja oireilua, johon koulusosionomi on antanut apua

Sain apua välien selvittelyyn

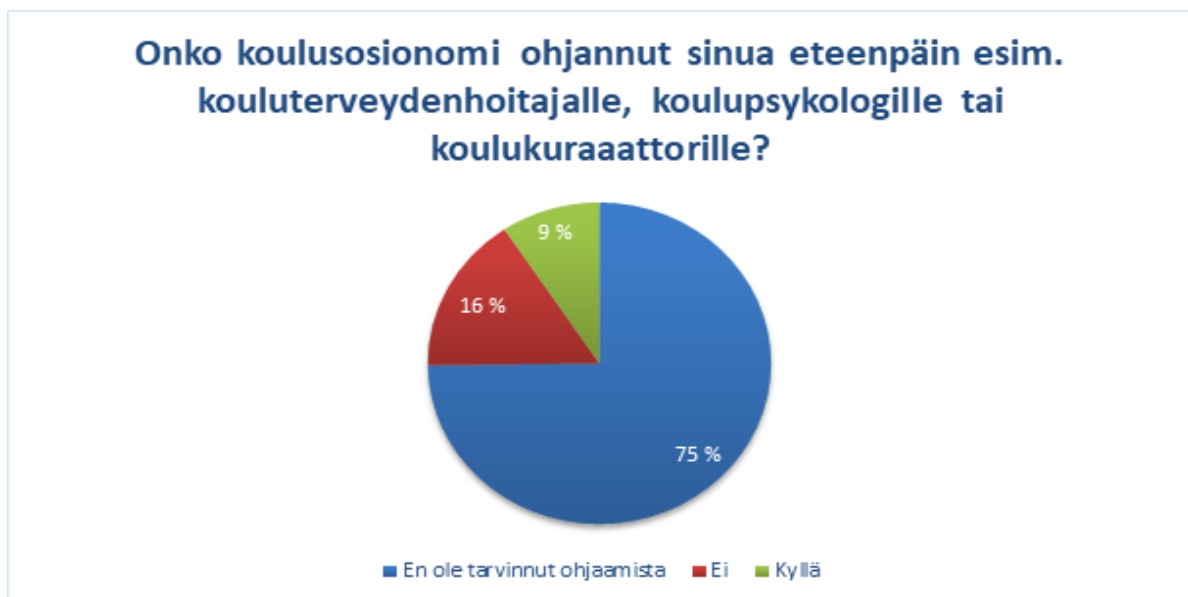
Mieliala ja ihmissuhteet

Kuva 7. Asiat, joihin koulusosionomilta on saatu apua.

Suurin osa vastaajista (75 %) ei ole tarvinnut ohjaamista esimerkiksi koulu-terveydenhoitajalle, koulupsykologille tai koulukuraattorille (Kuva 8). Lähes kymmenen prosenttia vastaajista oli ohjattu eteenpäin muille tahoille. 16 % vastaajista ei ole ohjattu eteenpäin.

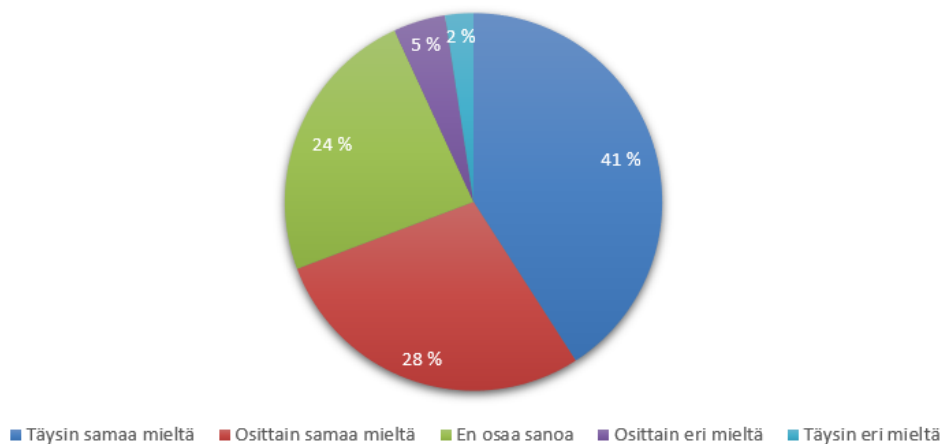
Kuva 8. Koulusosionomin palveluohjaus eteenpäin muihin palveluihin.

Koulusosionomin helposti lähestyttävyyttä selvitettiin väittämän avulla (Kuva 9). Valtaosa vastaajista koki koulusosionomin olevan helposti lähestyttävä ihminen (41 % täysin samaa mieltä ja 28 % osittain samaa mieltä). Vastaajista 24 % ei osannut sanoa, onko koulusosionomi helposti lähestyttävä. Yhteensä 7 % vastaajista oli eri mieltä väitteestä.

Kuva 9. Koulusosionomin helposti lähestyttävyys oppilaiden mielestä.

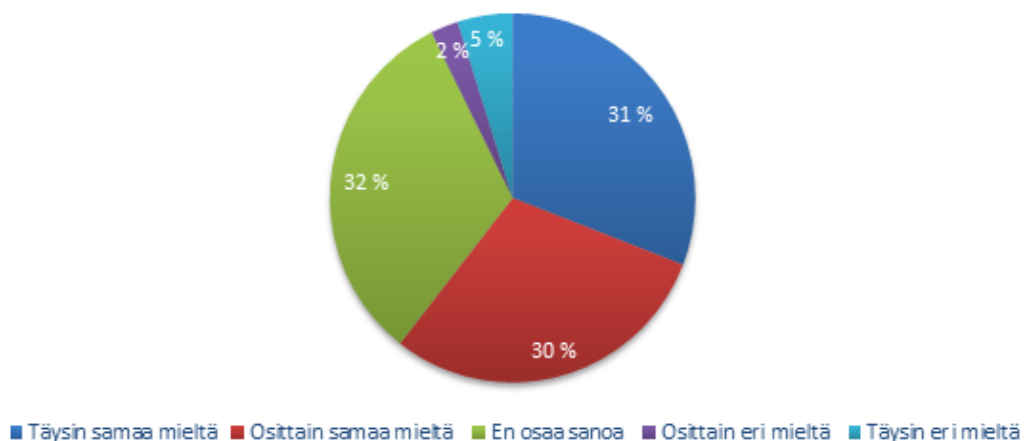
Koulusosionomi on mielestäni helposti lähestyttävä

Koulusosionomin työ koettiin hyödylliseksi suurimman osan vastaajien mielestä; täysin samaa mieltä on 31 % ja osittain samaa mieltä on 30 %. Vastaajista 32 % ei osannut ottaa kantaa työn hyödyllisyyteen (Kuva 10). Osittain eri mieltä oli 2 % vastaajista ja 5 % vastaajista oli täysin eri mieltä koulusosionomin työn hyödyllisyydestä.

Kuva 10. Koulusosionomin työn hyödyllisyys oppilaiden mielestä.

Koulusosionomin työ on mielestäni hyödyllistä

Suurin osa vastaajista koki koulusosionomin olevan hyvin tavoitettavissa koululla (Kuva 11). Vastaajista 30 % oli tavoitettavuuden helppoudesta täysin samaa mieltä ja 30 % oli osittain samaa mieltä. 35 % ei osannut ottaa kantaa, onko koulusosionomi helposti tavoitettavissa. 5 % vastaajista oli eri mieltä väitteestä.

Kuva 11. Oppilaiden näkemys koulusosionomin tavoitettavuudesta.

7.3 Oppilaiden toiveet ja vapaat kokemukset koulusosionomin työstä

Kuva 13, Kuva 14 ja Kuva 15 esitellään oppilaiden toiveita koulusosionomin työhön liittyen. Strukturoidussa monivalintakysymyksessä selvitettiin asioita, joihin oppilaat toivoisivat koulusosionomilta tukea (Kuva 12). Vastaaja pystyi valitsemaan monta eri vastausvaihtoehtoa. Puolet vastaajista (51 %) ei ole tarvinnut tukea koulusosionomilta ja vastaajista 20 % ei osannut sanoa, tarvitsevatko he tukea koulusosionomilta johonkin asiaan. 21 % vastaajista kokivat tarvitsevansa apua omaan jaksamiseensa ja neljäsosa oppilaista toivoisi apua mielenterveyteen ja kouluuoriutumiseen. Arjenhallinnan tukea toivoisi 12 % vastaajista. 15 % vastaajista toivoi apua yksinäisyyteen ja 11 % vastaajista toivoi koulusosionomilta apua kiusaamiseen. Päihteistä keskusteluun tukea toivoi 7 % vastaajista ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa 4 % vastaajista. 15 % vastaajista toivoi tukea kaverisuhteisiin 8 % ja seurustelusuhteisiin. Perheasioista keskusteluun apua toivoisi 12 % vastaajista.

Kuva 12. Asiat, joihin oppilaat toivoisivat apua koulusosionomilta.

Kuva 13 nähdään, että suurin osa vastaajista lähestyi mieluiten koulusosionomia kasvotusten, jos he tarvitsisivat keskustelutukea. Wilman kautta lähestyi noin puolet vastaajista. Snapchatin kautta lähestyi 19 % vastaajista ja Whatsappia käyttäisi 13 % vastaajista. 6 % ottaisi yhteyttä koulusosionomiin TikTokissa ja Instagramissa 3 % vastaajista. Facebookin kautta lähestyi 1 vastaaja. Muu-kohdassa mainittiin yhteydenottokanaviksi mm. Reddit ja sähköposti sekä yksi vastaaja lähestyi koulusosionomia mieluiten opettajan kautta. Vastaaja pystyi valitsemaan monta eri vastausvaihtoehtoa.

Kuva 13. Oppilaiden mieluisin tapa ottaa yhteyttä koulusosionomiin.

Kolmannessa avoimessa kysymyksessä (Kuva 14) yläastelaisilta kysyttiin, millaista tekemistä tai toimintaa he toivoisivat koulusosionomin järjestävän koulussa. Kysymykseen saatiin 59 vastausta. Vastauksista muodostettiin 8 teemaa teemoittelemalla, jotka olivat en tiedä, välituntitoiminta, muita aktiviteetteja, oppitunteja, tapahtumia, liikuntaa, keskustelutukea, ryhmäyttämistä ja ryhmätoimintaa.

Vastauksessa ilmeni, että oppilaat toivoivat toimintaa välitunneille. Valtaosa vastaajista ei tiedä millaista toimintaa he haluaisivat koulusosionomin järjestävän. Neljä vastaajaa toivoi enemmän ulkoilua ja liikuntaa. Kolmessa vastauksessa toivottiin ryhmäytymistä. Yksi vastaaja koki, että luokat eivät ole yhtenäisiä, vaan niissä on erilaisia ryhmäytymiä. Neljä vastaajaa ilmaisi haluavansa erilaisia tapahtumia. Vastaajat toivoivat koulusosionomilta keskustelutukea, joka ilmeni esimerkiksi henkisenä tuen tarpeena, matalakynnyksisenä jutteluapuna sekä tsemppaamisena ja avustamisena. Vastaajista 4 toivoi oppitunteja ja yksi vastaajista koki hyödyllisenä, että koulusosionomi on mukana tunneilla. Oppilaat toivoivat lisäksi erilaisia pelejä ja aktiviteetteja. Kaksi oppilasta toivoi ryhmätoimintaa ja toinen vastaajista halusi nimenomaan erityisesti yksinäisille nuorille suunnattua ryhmätoimintaa.

Erialaista toimintaa välitunneilla

Luokkien ryhmäyttämistä pitäisi paljon enemmän, koska luokat eivät ole yhtenäisiä vaan niissä on erillisiä ryhmäytymiä

Että koulusosionomille voisi mennä juttelemaan pienemmällä kynnyksellä

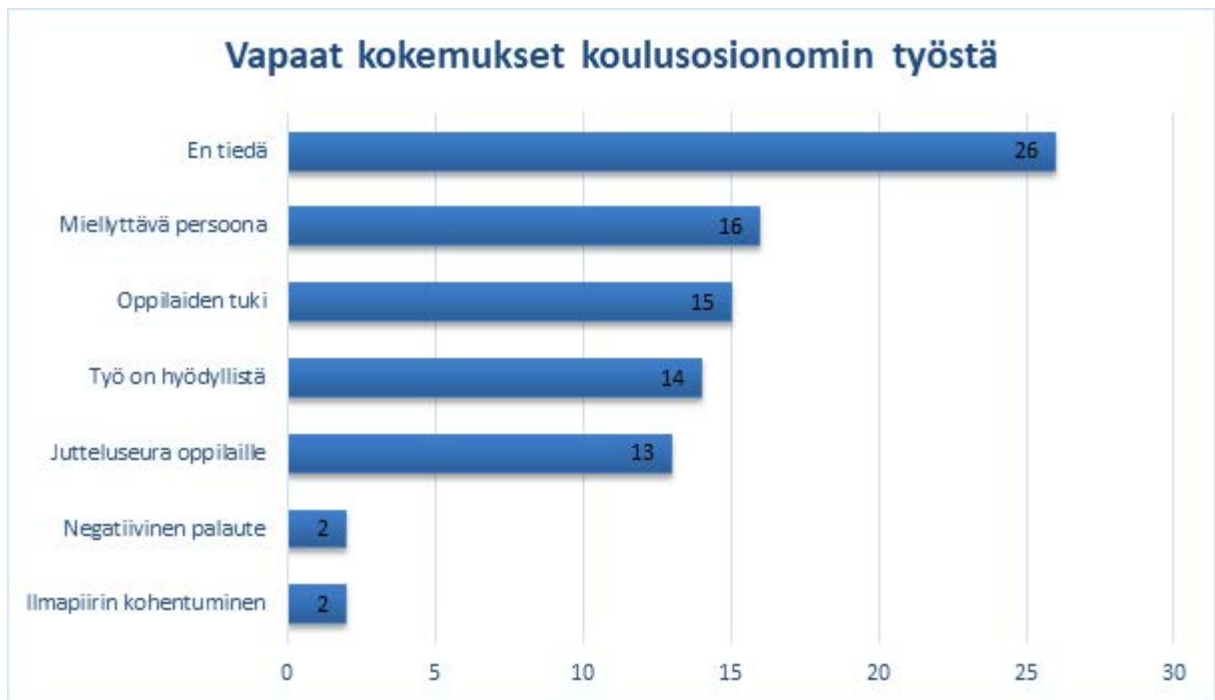
Pidän hyödyllisenä, että koulusosionomi on mukana oppitunneilla

Kuva 14. Toiveita toiminnalle, joita koulusosionomi voisi järjestää.

Kyselyn viimeisessä kysymyksessä oppilailta pyydettiin vapaita kokemuksia koulusosionomin työstä (Kuva 15). Vastauksia kysymykseen saatiin 74. Vastauksista muodostettiin teemoittelemalla 7 teemaa: en tiedä, miellyttävä persoona, oppilaiden tuki, työ on hyödyllistä, jutteluseura oppilaille sekä negatiivinen palaute ja ilmapiirin kohentuminen.

Kuva 15. Oppilaiden ajatuksia koulusosionomin työstä.

Suurin osa vastaajista kuvasi, että heidän mielestään koulusosionomi oli mukava, helposti lähestyttävä ja ystävällinen. Lisäksi moni vastaaja kertoi koulusosionomin tukevan erilaisissa asioissa kuten opiskelussa ja oppitunneilla auttamisessa. Useassa vastauksessa toistui, että koulusosionomi on jutellut oppilaiden kanssa. Moni vastaajista on kokenut, että koulusosionomin työ on hyödyllistä heidän koulussaan ja että hän on tehnyt tärkeää työtä. Muutama oppilas toi esiin negatiivista palautetta koulusosionomin työstä, että koulusosionomi valittaa asioista. Kaksi oppilaista kertoi koulusosionomin parantaneen koulussa viihtymistä.

Koulusosionomi on ollut helposti lähestyttävä ja mukava

Olen iloinen, että koululle on saatu näin mahtava sosionomi, joka osaa auttaa ja kuunnella ja tukea oppilaita

Olen iloinen, että hän on saapunut tänne ja on tehnyt työnsä erittäin hyvin!
Hän luo koulun ilmapiiriin viihtyvyyttä

8 Johtopäätökset

Kyselyyn vastanneiden vuosiluokat jakautuivat melko tasaisesti. Tutkimuksemme perusteella yläastelaiset oppilaat ovat kokeneet koulusosionomin työn hyödylliseksi. Samansuuntaisia tuloksia on saatu Taivalojan (2016) tutkimuksessa, jossa koulusosionomikokeilun päätteeksi työ koettiin sekä oppilaiden että koulun henkilöstön mielestä tarpeelliseksi. Sosionomi on saavuttanut työympäristössään hyvän näkyvyyden, sillä suurin osa vastaajista (80 %) on nähnyt koulusosionomin koulussaan. Vastausten perusteella voidaan todeta, että koulusosionomi on ollut hyvin saavutettavissa. Valtaosa vastaajista haluaa asioida koulusosionomin kanssa kasvotusten tai ottaa häneen yhteyttä Wilman kautta. Tuloksissa ilmenee, että koulusosionomi on ollut vastaajien mielestä monipuolisesti vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Hän on esimerkiksi jutellut, moikannut sekä antanut tukea, neuvontaa tai ohjausta. Valtaosa vastaajista on keskustellut koulusosionomin kanssa. Oppilaat ovat jutelleet koulusosionomin kanssa monipuolisesti nuoren elämään liittyvistä aiheista kuten koulusta, ihmissuhteista ja vapaa-ajasta. Suurin osa vastaajista ei ole tarvinnut koulusosionomin apua tai ohjaamista. Kuitenkin 9 % vastaajista kokivat, että he eivät ole saaneet apua tai uskalla pyytää sitä.

Tuloksissa ilmenee, että oppilaat toivovat erityisesti tukea jaksamiseen, mielenterveyteen, koulusuoriutumiseen, kiusaamiseen, kaverisuhteisiin ja arjenhallintaan. Samansuuntaisia tuloksia ilmeni Kurvisen (2019) tutkimuksessa, jossa nuorten psyykkisen oireilun taustalla oli esimerkiksi yksinäisyys, kiusaaminen sekä haasteet koulunkäynnissä. Kuitenkin suurin osa oppinnäytetyömme kyselyyn vastaajista kokivat, etteivät he tarvitse apua.

Oppilaat toivovat koulusosionomin järjestävän lisää toimintaa välitunneille tai muutoin erilaisia aktiviteetteja ja tapahtumia. Vastaajista suurin osa kuitenkin ilmaisi, ettei tiedä, millaista toimintaa he haluaisivat järjestettävän. Vastauksissa nousi esille, että koulusosionomia pidetään mukavana ja helposti lähestyttävänä ihmisenä. Tätä tulosta tukee Jokisen (2020) tutkimus, jonka mukaan koulusosionomin helposti lähestyttävyys saa oppilaat kertomaan huolistaan herkemmin koulusosionomille. Kokonaisuudessaan suurin osa avoimien kysymysten vastauksista sisälsi mukavia ja positiivisia asioita koulusosionomista. Sosionomi on oppilaiden tukena kouluarjessa ja hän juttelee yläastelaisten kanssa monipuolisesti nuorten elämästä.

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tekijöinä koemme, että tutkimus oli onnistunut, ja olimme erityisen tyytyväisiä otannan laajuuteen sekä avoimista kysymyksistä saatuihin vastauksiin. Jäimme kuitenkin pohtimaan muutamia asioita, jotka ovat voineet vaikuttaa merkittävästi tutkimustuloksiimme. Tutkimustuloksista ilmenee selkeästi, että 80 % vastaajista ei koe tarvitsevänsä apua tai tukea koulusosionomilta. Pohdimme, tietävätkö oppilaat, missä kaikissa asioissa koulusosionomi voisi auttaa oppilaita? Vai onko kyse siitä, että näin monella vastaajista on joku turvallinen ihminen tai muu tukiverkko, joka auttaa heitä puhumaan huolistaan eikä tässä tapauksessa koulusosionomin apua tarvita? Moni vastaajista ei myöskään osannut vastata, millaista toimintaa he haluaisivat koulusosionomin järjestävän, joten voiko olla, että oppilaat eivät tiedä, mitä kaikkea koulusosionomi voi työnkuvansa puolesta tehdä? Jäimme myös pohtimaan, että onko koulusosionomi nimikkeenä hämäävä eikä nuoret tiedä mitä sosionomi tarkoittaa?

Jäimme kokonaisuudessaan miettimään myös covid-19-pandemian vaikutusta suhteessa tutkimustuloksiin. Kevään 2021 kokoontumisrajoitukset olivat tiukat, ja siksi monet koulut olivat alkuvuodesta pitkälle kevääseen asti etänä ja oppilaat kävivät koulua kotoa käsin. Koulusosionomi oli aloittanut työnsä syksyllä 2020 kyseisessä oppilaitoksessa eli oppilailta oli vain muutamia kuukausia aikaa sisäistää uuden työntekijän työnkuva ja toimintamallit. Koemme, että etäkoulu voi osaltaan vaikuttaa siihen, mikseivät vastaajat osanneet esittää erityisiä toiveita työtä kohtaan.

Alun perin tietopohjamme ei sisältänyt teoriaa nuorten psyykkisistä ja sosiaalisista ongelmista, mutta aineistoa analysoidessa nämä teemat nousivat tuloksista selkeästi. Oppilaat kaipaavat tukea erityisesti jaksamiseen, koulusuoriutumiseen, mielenterveyteen, yksinäisyyteen sekä kaverisuhteisiin. Halusimme nostaa tämän erityisenä huomiona, sillä kouluissa voitaisiin yhä enemmän havaita nuorten pahoinvointi ja puuttua ongelmiin ajoissa.

Tutkimusprosessi oli opettavainen ja mielenkiintoinen. Koemme, että kasvoimme ammatillisesti ja ajatuksemme ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä kasvoi entisestään. Kyselylomakkeen luominen haastoi meitä tutkijoina, sillä aihetta olisi ollut mieluista tutkia laajemmin ja syvällisemmin. Kuitenkin kyselyn rajaaminen oli välttämätöntä ja halusimme

saada yleiskuvan koulusosionomin työstä oppilaiden kertomana. Toivomme, että opinnäytetyömme yhteistyökoulu pystyy hyödyntämään tutkimuksesta saatuja tuloksia työnkuvan kehittämiseen.

Työn merkityksen osoittamisen kannalta olisi oleellista selvittää, miten esimerkiksi koululuokkien väliset erot näyttäytyisivät suhteessa tuen tarpeeseen. Näkyisikö 7.-luokan tai 9.-luokan nivelvaihe tuen tarpeessa? Oppilaiden näkökulmasta ajateltuna olisi ollut myös mielenkiintoista selvittää, mikä nimike koulussa työskentelevälle sosiaalityötä tekeväälle työntekijälle olisi kaikista tunnistettavin ja taituisi parhaiten nuorten ajatuksiin. Tutkimuksen valossa koulusosionomin työskentelyllä on perusteltu jalansija koulumaailmassa ja hänellä on hyvinvointia lisäävä vaikutus sekä yksilöllisellä, että yhteisöllisellä tasolla.

Lähteet

- Ahonen, T. & Matilainen, T. (2019). *Oppilashuollon näkemyksiä koulusosionomien työnkuvasta ja vakiintumisen haasteista*. [Opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201904296302>
- Forss-Pennanen, P. (2020). *Mielipide: koulusosionomi rinnalla kulkijana – koulusosionomin ennaltaehkäisevä työote mahdollistaa näkemään syrjäytymisvaarassa olevia oppilaita*. <https://www.keskipohjanmaa.fi/uutinen/592581>
- Gråsten-Salonen, H & Mehtiö, M. (2017). Koulun sosiaalityö osana opiskeluhoitoa. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.), *Sosiaalityön käsikirja*. Tietosanoma.
- Huhtanen, K. (2007). *Kun huoli herää*. Varhainen puuttuminen koulussa. PS-kustannus.
- Huhtanen, K. (2011). *Tehostettu tuki perusopetuksessa*. Työvälineeksi pedagoginen arviointi. PS-kustannus.
- Hämäläinen, T. (2019). Juurianalyysi: *Nuorten elämänhallinta ja mielenterveys*. <https://www.sitra.fi/julkaisut/juurisyyanalyysi-nuorten-elamanhallinta-ja-mielenterveys/#haasteiden-ja-voimavarojen-tasapaino>
- Hänninen, E. & Lahti, M. (2017). "Yksi turvallinen aikuinen lisää": sosionomi kasvatuskumppanina sekä lasten hyvinvoinnin tukena peruskoulussa. [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu] <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705148052>
- Jokinen, S. (2020). *Koulusosionomi osana kouluyhteisöä*. [Opinnäytetyö, LAB-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020091220383>
- Juhila, K. (n.d.). *Teemoittelu*. Teoksessa Vuori, J. (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Junttila, N. (2010). Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa Joronen, K. & Koski, A (toim.), *Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä* (33–55). Tampereen yliopistopaino Oy.

- Kananen, J. (2015). *Opinnäytetyön kirjoittajan opas*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. (2017). *Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 234. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kangasniemi, V. (2020). *“Joku viisas tän on keksiny”*: Oppilaiden ja huoltajien kokemuksia koulusosionomin työstä. [Opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu].
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060817775>
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. (2019). Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Kekoni, T., Mönkkönen, K. & Pehkonen, A. (toim.) *Moniammatillinen yhteistyö*. Gaudeamus.
- Kettunen, I. (2018). *Koulusosionomi tukee koko luokan hyvinvointia*. Talentia-lehti.
<https://www.talentia-lehti.fi/koulusosionomi-tukee-koko-luokan-hyvinvointia/>
- Kurvinen, H. (2019). *Yläkouluikäisten nuorten psyykinen oireilu aineenopettajien silmin*. [Pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto]. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201905252100.pdf>
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Leppä, T. (2012). *Nuorisotyö koulussa kuraattoreiden näkökulmasta*. [Opinnäytetyö, Seinäjoen ammattikorkeakoulu]
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41976/Leppa%20opinnaytetyo%20030512.pdf?sequence=1>
- Mieli (n.d.). *Lasten ja nuorten yksinäisyys*.
<https://mieli.fi/fi/kehittamistoiminta/mielenterveysosaaminen/nuoren-mielen-ensiapu/lasten-ja-nuorten-yksinaisyys>
- Nieminen, S. & Turunen, J. (2015). Kuraattorin kumppaniksi koulun sosiaalityöhön. [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201505158189>

Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*.

Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2014:96.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Pelto-Huikko, A. (2019). Koulusosionomit osaksi kouluarkea. *Forssan lehti*.

<https://www.forssanlehti.fi/mielipiteet/koulusosionomit-osaksi-kouluarkea-188335>

Pesonen, A. & Laine, T. (2016). Sosiaaliohjaus koulujen sosiaalisessa työssä. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Sosiaaliohjaus: lähtökohtia ja käytäntöjä*. Edita Publishing Oy.

Pölkki, P. (2016). Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille. Teoksessa Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P. ym. (toim.), *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Helsinki: Gaudeamus.

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. (2020). *Ammattina sosionomi*. Sanoma Pro Oy.

Satka, M. (2011). Varhainen puuttuminen lapsuuden ja nuoruuden riskien hallinnoimisena. Teoksessa Satka, M., Alanen, L., Harrikari, T. & Pekkarinen, E. (toim.), *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino.

THL. (2021a). *Lasten ja nuorten mielenterveys*.

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys>

THL. (2021b). *Nuorten mielenterveyshäiriöt*.

<https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyshairiot/nuorten-mielenterveyshairiot>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Törrö, J. (2018). *Mikä ihmeen koulusosionomi?* [Opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018113019282>

Vilkkä, H. (2007). Tutki ja mittaa. *Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Tammi.

Vilkkä, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Vilpa, K. (2017). *Lapsen etu – kenen etu. Koulun oppilashuolto lapsen edun toteuttaja*. Itä-Suomen yliopisto. [Pro gradu- tutkielma. Oikeustieteiden laitos].

<http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20171055>

Wallin, A. (2016). *Sosiaalityö koulussa: avaimia hyvinvointiin*. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. (2007). Mittaaminen: Muuttajien ominaisuudet. Järjestysasteikko. Menetelmäopetuksen tietovaranto.

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

Aineistojen yleinen kuvaus

Aineisto kerättiin yhteistyökoulun yläastelaisilta oppilailta sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake suunniteltiin Google Forms-alustalla, joka on tarkoitettu sähköisten kyselylomakkeiden tekoon. Kyselylomakkeeseen vastattiin anonymisti henkilötietoja keräämättä, joten eettistä ennakoarviointia ei tarvinnut tehdä.

Tutkimusaineisto kerättiin alaikäisiltä, joten huoltajien suostumus vaadittiin kyselyyn osallistumiseksi. Vanhemmille lähetettiin saatekirje, joka piti sisällään opinnäytetyön tavoitteen, tarkoituksen, kyselyn vastaamisajankohta, sekä aineiston käsittelyn.

Aineiston käsittely

Kyselylomakkeen vastauksista muodostui kaavioita, jotka esittävät tiedot tiivistettynä numeraalisesti. Saatu aineisto tallentui automaattisesti Google Forms-alustalle, joka ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytettävissä. Yhteistyökoulu lähetti suostumuslomakkeet vanhemmille, joten koulun vastuulle jäi poistaa kyseiset lomakkeet omasta tietokannastaan.

Aineiston säilytys ja tuhoaminen

Kyselylomakkeesta saatu aineisto säilytetään vuoden ajan Google Forms-alustalla. Vuoden kuluttua opinnäytetyön valmistumisesta kaikki aineistot hävitetään poistamalla ne pysyvästi.

Liite 2: Saatekirje huoltajille

Hyvä huoltaja!

Olemme sosionomiopiskelijoita Hämeen ammattikorkeakoulusta. Teemme opintoihimme kuuluvan opinnäytetyön yhteistyössä xxxx koulun kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa yläastelaisten oppilaiden ajatuksia koulusosionomin työstä kouluarjessa. Koulusosionomi tekee matalankynnyksen sosiaalityötä koulussa tukien oppilaiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa koulusosionomin työnkuvasta ja sen tarpeellisuudesta koulu yhteisössä, sekä saada selville mitä oppilaat toivovat työltä. Tutkimustuloksia voidaan lisäksi hyödyntää koulusosionomin työn suunnittelussa ja tavoitteiden määrittelyssä.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Kysely toteutetaan Google Forms- alustaa hyödyntäen. Kyselyyn vastataan nimettömästi henkilötietoja keräämättä. Yksittäisistä vastauksista ei pysty tunnistamaan vastaajan henkilöllisyyttä. Tutkimusaineisto kerätään ja säilytetään luottamuksellisesti tietokoneillamme ainoastaan opinnäytetyötä varten. Aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kyselyn toteuttamiseen on saatu virallinen tutkimuslupa xxxx koulun rehtorilta.

Vastaamiseen kuluu aikaa noin 15 minuuttia. Kysely sisältää monivalintakysymyksiä, muutamia väittämiä sekä avoimia kysymyksiä. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua syksyllä 2021. Valmis opinnäytetyö lisätään Theseus -julkaisuarkistoon, jossa se on kaikille luettavissa. Vastaamme mielellämme kaikkiin tutkimukseen liittyviin kysymyksiin. Kysymykset voi lähettää osoitteeseen piia.jussila@student.hamk.fi tai jenni.paasky@student.hamk.fi. Opinnäytetyömme ohjaavana opettajana toimii Liisa Harakkamäki ja hänet tavoittaa osoitteesta liisa.harakkamaki@hamk.fi.

Lupa kyselyyn vastaamisesta lähetetään luokanohjaajalle Wilman kautta. Toivomme, että mahdollisimman moni oppilas voisi osallistua tutkimukseen, sillä jokaisen ääni on tärkeä.

Kiitos yhteistyöstä!

Liite 3: Kysely oppilaille

1. Sukupuoli *

- Nainen
- Mies
- Jokin muu
- En halua vastata

2. Millä luokka-asteella olet? *

- 7
- 8
- 9

3. Oletko nähnyt koulusosionomia koulussasi? *

- Olen nähnyt
- En ole nähnyt
- En ole varma

4. Mitä koulusosionomi on koulussasi tehnyt? Voit valita monta vaihtoehtoa. *

- Moikannut
- Kysynyt kuulumisia
- Jutellut oppilaiden kanssa
- Ollut mukana oppitunneilla
- Hengaillut oppilaiden kanssa välitunneilla
- Antanut tukea, ohjausta tai neuvontaa johonkin asiaan
- Puuttunut kiusaamistilanteeseen
- Järjestänyt välitunneille tekemistä
- Järjestänyt erilaisia oppitunteja
- En osaa sanoa
- Muu...

5. Oletko jutellut koulusosionomin kanssa? Voit valita monta vaihtoehtoa. *

- Olen jutellut koulusosionomin kanssa (yksin)
- Olen jutellut koulusosionomin kanssa (kaverin kanssa/ryhmässä)
- Menisin juttelemaan, jos tulisi tarve
- En ole jutellut, mutta haluaisin jutella
- En ole jutellut

6. Mistä asiasta/asioista olet jutellut koulusosionomin kanssa?

Pitkä vastausteksti

7. Oletko saanut koulusosionomilta apua johonkin asiaan? (esim. kouluun liittyvät ongelmat, kiusaaminen, mieliala, ihmissuhteet) *

- Olen saanut apua
- En ole saanut apua
- En uskalla pyytää apua
- En tarvitse apua

8. Jos olet saanut apua, millainen avuntarve sinulla oli?

Pitkä vastausteksti

9. Onko koulusosionomi ohjannut sinua eteenpäin esim. terveydenhoitajalle, koulupsykologille tai koulukuraattorille? *

- Kyllä
- Ei
- En ole tarvinnut ohjaamista

10. Millaisiin asioihin toivoisit tukea koulusosiomilta? Voit valita monta vaihtoehtoa. *

- Kaverisuhteisiin
- Seurustelusuhteisiin
- Perheasioihin
- Yksinäisyyteen
- Kiusaamiseen
- Koulusuoriutumiseen
- Harrastuksiin
- Mielenterveyteen
- Seksuaalisuuteen liittyviin asioihin
- Jaksamiseen
- Arjenhallintaan (syöminen, nukkuminen, liikkuminen)
- Päihteistä keskusteluun
- En tarvitse apua
- En osaa sanoa
- Muu...

11. Koulusosionomi on mielestäni helposti lähestyttävä. Anna arviosi asteikolla 1-5. *

- 5 = Täysin samaa mieltä
- 4 = Osittain samaa mieltä
- 3 = En osaa sanoa
- 2 = Osittain eri mieltä
- 1 = Täysin eri mieltä

12. Koulusosionomin työ on ollut mielestäni hyödyllistä. Anna arviosi asteikolla 1-5. *

- 5 = Täysin samaa mieltä
- 4 = Osittain samaa mieltä
- 3 = En osaa sanoa
- 2 = Osittain eri mieltä
- 1 = Täysin eri mieltä

13. Koulusosionomi on helppo tavoittaa. Anna arviosi asteikolla 1-5. *

- 5 = Täysin samaa mieltä
- 4 = Osittain samaa mieltä
- 3 = En osaa sanoa
- 2 = Osittain eri mieltä
- 1 = Täysin eri mieltä

14. Miten ottaisit mieluiten yhteyttä koulusosionomiin, jos haluaisit jutella? *

- Lähestyisin kasvotusten
- Wilma
- Whatsapp
- Facebook
- Snapchat
- Instagram
- TikTok
- Muu...

15. Millaista tekemistä tai toimintaa toivoisit koulusosionomin järjestävän koulussa?

Pitkä vastausteksti

16. Kirjoita tähän kohtaan vapaasti kokemuksistasi koulusosionomin työstä koulussasi.

Pitkä vastausteksti
